

STENALDERSBOPLADSERNE I ALLANENGET I KRISTIANSUND

AV

ANATHON BJØRN

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER 1920. Nr. 7

AKTIETRYKKERIET I TRONDHJEM
1921

I.

Fundforhold.

Blandt de mange og betydelige fund fra stenalderen som i det sidste tiaar er fremkommet paa de to øer hvorpaa byen Kristiansund ligger, hører bopladsfundene i Allanenget¹ paa Kirkelandet til de merkeligste. Her undersøkte lektor Nummedal i aarene fra 1913—17 et kompleks paa fem bopladser, der som det vil sees av det følgende maa antages at strække sig fra ældre nordisk stenalder helt ned til et sent avsnit av den yngre. Forskjellige forhold har medført at lektor Nummedal ikke selv har kunnet indføre i litteraturen materialet fra disse bopladser, men da det var av interesse at faa disse høist interessante fund publicert inden en ikke alt for lang tid, har han velvilligst overdraget arbeidet til mig, hvorfor jeg her avlægger ham min bedste tak.

Den følgende redegjørelse for fundforholdene bygger paa de opplysninger Nummedal har git i en foreløbig meddelelse om et av findestederne i «Et bosted fra den yngre stenalder i «Allanenget» i Kristiansund», «Oldtiden»s festskrift til K. Rygh 1914 s. 9 ff., samt paa opplysninger der findes meddelt i de trykte katalogbeskrivelser av fundet². Særlig er Nummedals redegjørelse i nævnte opsats av vigtighet, saa store dele av den er ordret gjengit her.

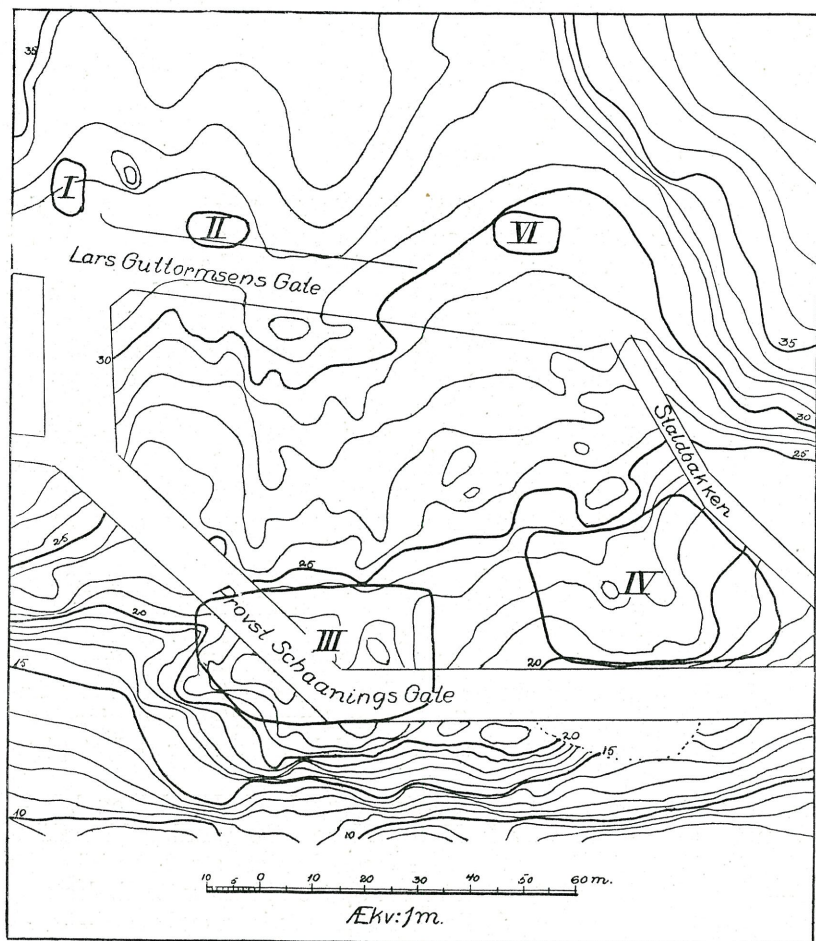
Bopladserne betegnes med Allanenget I, II, III, IV og VI³ — se kartskissen — hvorav I, II og VI som kun indeholder flintsaker, er de høiestliggende. Fundene herfra strækker sig fra 27—30 m. o. h. I virkeligheten er vel de tre sidstnevnte findesteder en og samme boplads, da de ligger i samme nivaa og kun 30—40 m. fra hverandre. I og VI var dog skilt fra hinanden ved en liten ø.—v. gaaende bergrab, som nu er mineret væk. Nummedal lægger nogen vekt paa at flinterne fra VI er sterkere forvitret end fra

¹ Eng er i Kristiansund intetkjøn.

² T. V. S. 1913 no. 2, s. 53. 1914 no. 4, s. 10 ff. 1915 no. 8, s. 20 ff. 1917 no. 6, s. 14 ff.

³ Som V betegnes findestedet for en enkeltfundet skiferøks. Denne lokalitet ligger dog i utkanten av det egentlige Allanenget og medtages ikke her.

I og II, et forhold som muligens kunde antyde et kronologisk skille; men dette skyldes vel helst jordarten som flinterne har ligget i. Saavel fra I som II haves fund fra et ældre avsnit av stenalderen. Kulholdig jord iagttokes paa findestedet, men derimot

Kartskisse.

ikke noget egentlig kulturlag som det overhovedet yderst sjelden er tilfældet paa denne kant av landet. Det omraade flinterne fandtes paa var ikke stort, paa I kun 5–6 m².

Findestederne III og IV, som kun ligger 30–40 m. fra hverandre, ligger paa en avsats i det heldende terræng. Paa fig. 1 som

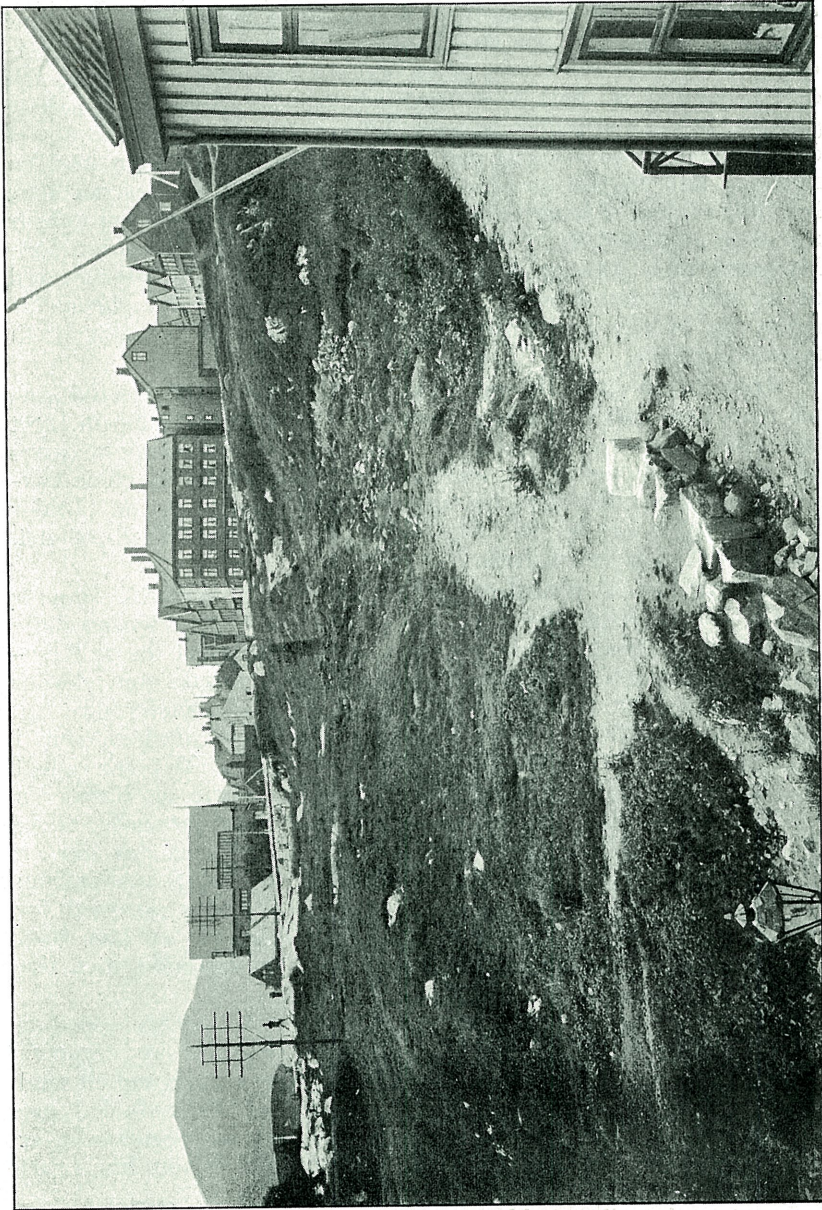

Fig. 1. Situationsbillede III og IV.

viser situationen, sees IV i forgrunden og III i bakgrunden. Fundene naar paa denne lokalitet fra 14—20 m. o. h. Hvor fundene ved III gjordes blev der straks før jul 1913 paabegyndt oparbejdelse av en ny gate. Der gaten skulde gaa blev torven og det øverste jordlag tat bort; men heldigvis lot arbeiderne det underste gruslag ligge. Leilighetsvis kom *Nummedal* til at besøke stedet og blev straks opmerksom paa en liten rois av smaasten med en mængde kul mellem stenene og rundt omkring fandtes der ikke faa flintstykker. I længere tid umuliggjorde veirforholdene enhver nærmere undersøkelse. Først i februar 1914 kunde en saadan paabegyndes, men ikke under de heldigste forhold, da arbeiderne ved at ta fyld til den nye vei delvis hadde forstyrret det oldsaksførende lag og der kun kunde ofres en kortere tid av dagen til undersøkelserne.

Hvor torven ikke var tat væk av arbeiderne ved veianlægget, fik man paa stedet følgende lagfølge: Øverst et 20—30 cm. tykt lag bestaaende av græstorven og muldjord med indhold av moderne saker, derunder var der et kulholdig oldsaksførende lag, hvis tykkelse var høist vekslende fra saavidt merkbart til 15 cm. Under dette lag igjen var der paa den største del av III et haardt, stenet, mørkebrunt grus (aurhelle?).

Trækulbiter og flintfliser er fundet paa et omraade som er omtrent 25 m. langt og 10 m. bredt. Omtrent halyparten av dette omraade var avdækket og lagfølgen delvis forstyrret da undersøkelserne paabegyndtes. Kun omkring bergknauserne som stikker op paa bopladsen var der levnet endel av det oldsaksførende lag. Ogsaa den nævnte lille rois lot til at være urørt. Roisen, som i virkeligheten er et ildsted, er avbildet som fig. 2. Det var oplagt av næsten 200 for det meste knytnævestore stene og hadde en diameter av 1.6 m. Mange av stenene var saa forbrændte, at de gik i stykker ved undersøkelsen. Midt paa ildstedet var der en 50 cm. lang og 30 cm. bred grop, der som det øvrige mellemrum mellem stenene var fylt med kul og aske. 4 meter nordvest for dette ildsted fandtes et andet der laa ved siden av en stor sten. Ildstedet var oplagt paa samme maate som foregaaende, men firkantet istedetfor rundt.

Som sedvanlig her ute ved kysten, naar ikke særlige gunstige forhold er tilstede, har man kun fundet oldsaker av organisk materiale. Rigtignok fandtes endel benstumper og et enkelt skal av *littorina littorea* som kan være levninger av den avfaldsdyngge som utvilsomt engang har været her; men vel saa sandsynlig er det at disse saker har fulgt med det moderne avfald som har været henlagt her.

I motsætning til stenalderbostederne Vespestad og Garnes hvor der fortrinsvis er benyttet kvartsitiske bergarter, har man her mere

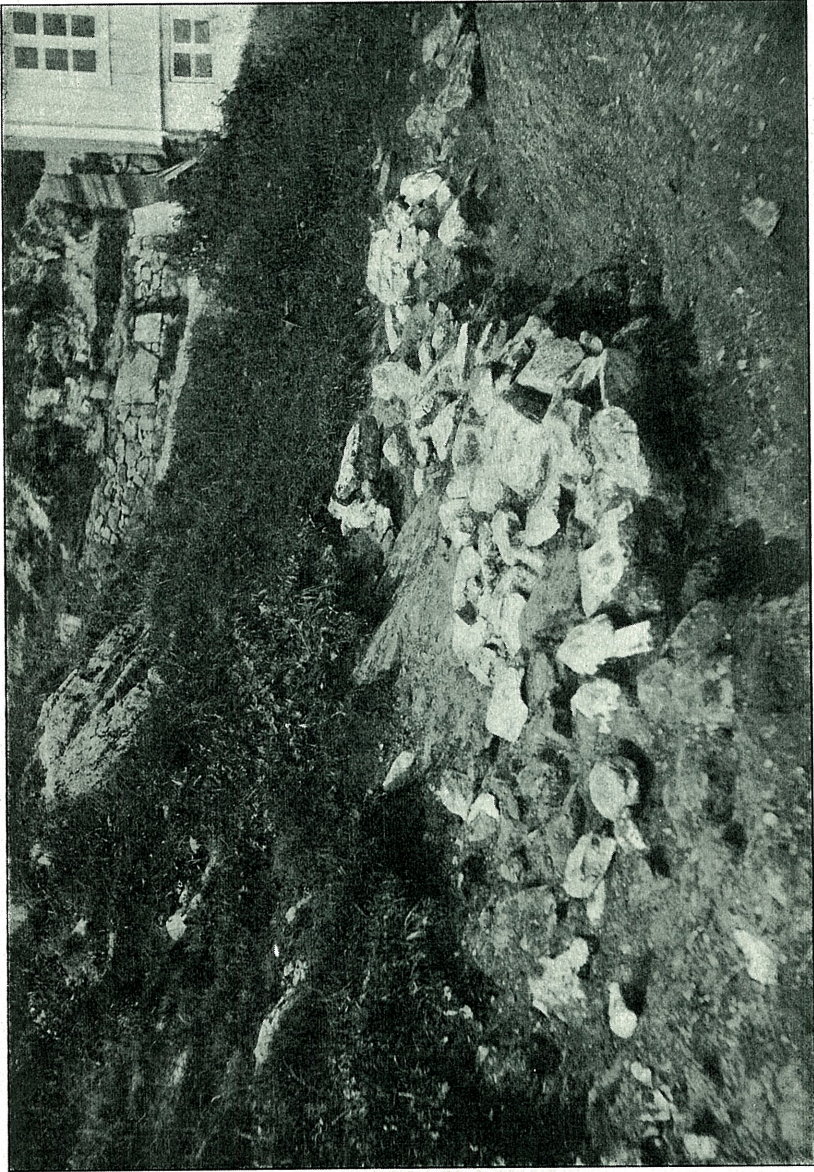

Fig. 2. Ildsted i III.

arbeidet i flint. Av grønsten er fundet 3 økser, av skifer 9—10 pilespidser, av kvarts forholdsvis faa stykker, men av flint henimot 4000 stykker. Flintmængden er dog ikke saa stor som man skulde tro efter det store antal, da hovedmængden er ganske smaa avfaldsfliser. Arbeidsavfaldet fandtes noksaa jevnt fordelt utover bopladsen, men de fleste redskaper fandtes nær indtil de opstikkende bergknauser. I syd sænket der sig en brat utløper av nogen faa kvadratmeter mellem bergknauserne. Her hadde man følgende profil: Øverst var der et 40 cm. tykt lag gulbrun jord, derunder et sterkt kulholdig lag paa 30 cm. og under dette mørkebrun stenet

Fig. 3. Ildsted i IV.

aur. I det kulholdige lag fandtes næsten ikke et flintstykke; men i det overliggende lag derimot var der forholdsvis mange flinter, og her var det at den hjerteformede pilespids fig. 10 samt flere fragmenter av skiferspidser fandtes.

Som alt nævnt ligger findestedet IV i samme høide over havet som III og kun adskilt fra dette ved et mellemrum av 40 skridts længde, hvor der ikke kan paavises noget oldsaksførende lag. Det areal denne boplads indtar, er omtrent det samme som ved III, og forholdene paa stedet er ogsaa ganske analoge paa begge findesteder, men det oldsaksførende lag naar her en mægtighet av indtil ca. 70 cm. Da jordbunden ikke var forstyrret som ved III, gav undersøkelsen her et bedre resultat. Om forekomst av flint gjælder

det samme som er sagt under omtalen av III, men redskaper av bergarter er her langt talrikere. Der fremdroges nemlig ikke mindre end 123 hele og fragmentariske økser samt flere redskaper av skifer. Ogsaa paa IV iagttokes et ildsted lagt op av store stene i en længde av ca. 5 m. og en bredde av 1 meter. Ildstedet sees paa fotografiet fig. 3.

II.

Oldsaksformerne.

Som det vil være fremgaat av redegjørelsen for fundforholdene, representerer de fem boplads i Allanenget ingen kontinuerlig bosætning paa stedet, men to forskjellige bebyggelsesstadier, som det kan sluttes saavel av bopladsernes indbyrdes beliggenhet som av den paafaldende motsætning i oldsaksmaterialets sammensætning paa findestederne I, II og VI paa den ene og III og IV paa den anden side. Efter dette saaledes paa forhaand givne kronologiske skille kan de enkelte fundpladser inden de to grupper slaaes sammen saaledes at der under behandlingen av oldsaksmaterialet kun tales om to boplads, hvis høide over havet er henholdsvis 27—30 m. og 14—20 m. efter de oplysninger som er git i det foregaaende avsnit.

Allanenget I, II og IV.

Paa den høiestliggende boplads har redskapsmaterialet udelukkende været flint, hvis beskaffenhet er gjennemgaaende daarligere end det ellers pleier at være tilfældet paa de nordenfjeldske boplads. Paa vort findested er nemlig mest anvendt den skiddengraa, opake flint, hvis daarlige kvalitet yderligere er forværret ved at den saa ofte har større og mindre naturlige kvaster. Det er denne flintsort som hyppigst forekommer paa de ælde søndmørske boplads. Ialt er der opsamlet ca. 1400 flintstykker, hvorav hovedmassen foruten av naturlige blokke bestaar av avfaldstykker der er store og grove som det gjerne er tilfældet paa de av vore boplads der likesom denne tilhører skivespalterens blomstringstid.

Av færdige redskaper foreligger ikke særlig mange, men dog nok til at fundenes karakter træder tydelig frem, særlig da gjennem skivespalterne, hvorav alle fem eksemplarer er store og fuldt typiske. Den største (fig. 4) er 9,5 cm. lang, tildannet av en bloks ytterskive med den naturlige kalkskorpe for størstedelen bevaret paa ryggsiden.

I *K. Ryghs* katalogbeskrivelse findes ogsaa som skivespaltere opført en række stykker hvorav en del kun er afvaldsstykker, medens andre er avspaltede runde eller firesidede skiver av varierende tykkelse og med en tilsigtet skarp kant. Av disse stykker kan dog bare ét muligens opfattes som et eget redskap paa grund av den omhyggelige efterhugning, av de øvrige tør endel antages at ha tjent til skjærper i hornøkser.

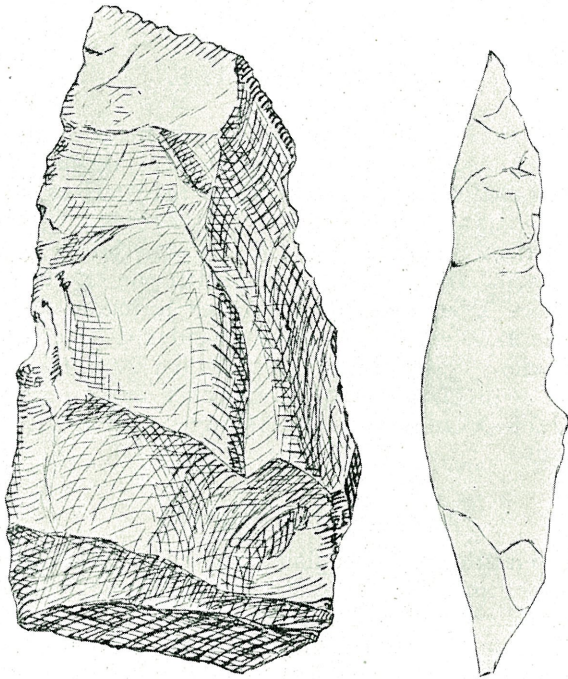

Fig. 4. Skivespalter 11266. $\frac{1}{1}$.

Allerede for ti aar siden, da de første av de nordmørske bopladser med flintinventar blev fundet, betonet opdageren lektor *A. Nummedal* meget sterkt at der blandt oldsakerne fandtes former som hadde sine paralleler i europæisk paleoliticum. Ogsaa nærværende fund byder et eksempel herpaa gjennem den i fig. 5 avbildede kjerneskraper, tysk *Kernschaber*, et redskap som tidligere ikke er kjendt fra Skandinavien, men derimot vel fra Vesteuropa, hvor formen synes at tilhøre *Morestérien-Aurignacien*¹.

¹ *L. Pfeiffer*, *Die steinzeitliche Technik*, Jena 1912, s. 154 ff. og 297 f. Jfr. samme forfatter, *Steinzeitliche Fellbearbeitung*, *Zeitschrift für Ethnologie* 1910, s. 844.

Det ligger i selve benævnelsen at skrapere av denne type er dannet av kjerner som ved at kløves paalangs og ved en tveravspaltning i den ene ende fik en udmerket egg som yderligere blev forbedret ved retouchering. Kjerneskraperne er langt fra ualmindelige paa nordmørske bopladser av denne art. Ved en fornyet gennemgaaelse av det rikholdige materiale har jeg fundet en række enten helt upaaaagtede eller tidligere feilagtig opfattede eksemplarer, som kan deles i to hovedgrupper alt eftersom skraperne er dannet av den langagtige, cylindriske eller kegleformede kjerne. Det viser sig at kjerneskraperne er bundet til høiestliggende og ældste bopladser, de er ikke iagttat paa bopladser med blandet flint- og skiferinventar og har saaledes en mere begrænset levetid end de fleste andre redskaper fra de ældre avsnit av stenalderen inden vort omraade.

De nordenfjeldske bopladser pleier, likegyldig fra hvilket avsnit av stenalderen de stammer, at udmerke sig ved talrike pilespidser og skrapere. Saa er imidlertid ikke tilfældet med den her behandlede, der er kun fundet to flekkeskraperne og kun to sikre pilespidser. Muligens er dog antallet av sidstnævnte større, idet der foreligger endel smaa flintstykker som man med litt god vilje kanskje kan kalde eneggede pilespidser, men da der ingen retouch findes paa dem, og formen er uregelmæssig, kan de ikke med sikkerhet skjernes fra spaanen. Denne mangel paa to saa almindelige redskaper som skraperen og pilespidserne kan forklares ved at der kun har været et kortvarig ophold paa stedet.

De to pilespidser er begge eneggede og større end man i almindelighet finder dem, 3.7 cm. lange. Begge er dannet av flekker og har den karakteristiske fine retouch langs den øvre del — altsaa nærmest odden — av den kant som er motsat eggen. Tangen er enkelt markeret ved en indhugning i den nedre del av ryggkanten. Fig. 6 viser en av spidserne.

Flekke r er fundet i et samlet antal av 46, væsentlig store og grove eksemplarer, men for det meste bare i fragmenter, kun nogen faa av de mindre stykker er hele.

Av flintknuter og uregelmæssige blokker foreligger ialt 12 stykker, et par av form som Affaldsdynger pl. VI, fig. 12 og 13.

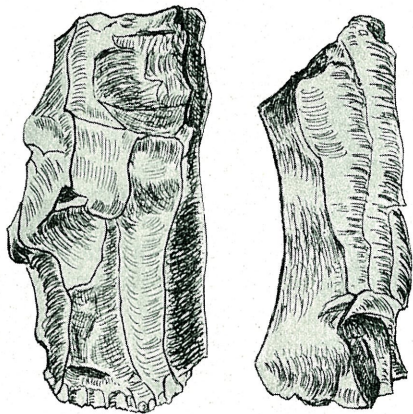

Fig. 5 a—b. Kjerneskraper. $\frac{1}{4}$.

Som man ser byder denne boplads med undtagelse av kjerne-skraperen hverken paa noget nyt eller noget av særlig interesse; dens væsentligste interesse ligger deri at den ved at være fundet nær en boplads fra en senere del av stenalderen med et meget forskjelligartet inventar bidrager til at belyse et længe diskutert spørsmål om kontinuiteten i den vestnorske stenalderskulturs utvikling.

Ailandenget III og IV

Denne boplads, hvis hoide over havei som ovenfor angit er 14—20 meter, har ydet et ganske andet rikt og vekslende materiale baade hvad angaar sakernes art og det materiale de er forarbeidet av. Der er redskaper av flint, bergkrystal, lys og mørk kvarts, bergarter og skifer.

Fig. 6. Eneget pilespids.

Tilgangen paa flint synes efter de talrike avfaldsstykker at domme at ha været rikelig. Dette skyldes sikkerlig rent lokale forhold, idet Nordmør har været det omraade, hvor flint i sekundært leie forekom i størst mængde. Det almindelige forhold paa bopladser som horer til en tid da skifer og bergarter avgav materiale for større redskaper, er jo det at flintavfaldet er meget sparsomt og i det hele gir indtryk av at være utnyttet til det yderste, et træk som spiller en viss rolle, naar det gjælder at forstaa flintkulturens forhold til skiferkulturen. Heller ikke paa denne boplads kan der sies at ha været sløset med flint, da avfaldet væsentlig bestaar av ganske smaa stykker som ikke egnet sig for videre utnyttelse. Blandt det store antal flintstykker er det sjelden at træffe en blok eller litt større skive. Trods

alt synes flinten derfor ikke at ha været tilstede i saadan kvantitet at den kunde gi støtet til en renæssanse i flintkulturen. Flinten er da ogsaa bare anvendt til redskaper som for at være hensigtssvarende maatte ha en saa skarp egg eller odd som mulig, som pilespidser, bor og skrapere; ingen større redskaper er forarbeidet av flint.

I forbindelse med flinten skal der sies et par ord om forekomsten av bergkrystal og kvarts. Førstnævnte stenart savnes sjelden i større eller mindre mængde paa nogen norsk boplads fra yngre stenalder og er ogsaa, om end mere sparsomt, paavist paa findesteder med en ældre tids redskaper. Vistefundet som efter de nyeste iagttagelser rettest er at henføre til overgangstiden mellem dysse- og ganggravstid, er det ældste sluttede fund hvori bergkrystal er anvendt mere almindelig¹. Da Vistefundet er et av de fund

¹ A. W. Brøgger, Vistefundet, s. 74 ff., hvor ogsaa henvisning til ældre fund.

hvor man kan se at flintmanglen alt har været følelig, har dette en viss interesse, idet det synes at gi for haanden at bergkrystal var ihvertfald et av de første surrogater man anvendte for flint, hvad dens struktur ogsaa maatte indbyde til. Det hadde nu været interessant om vi ved bopladsen i Allanenget, hvorfra vi har ca. 350 avfallsstykker og redskaper av bergkrystal, hadde kunnet iagttå disse stykkers fordeling paa pladsens ældre og yngre beboelseslag, men fundforholdene tillater ikke slike detaljstudier.

Langt mindre rolle har den egentlige kvarts spillet i redskapskulturen. Det er væsentlig den hvite kvarts som har været anvendt. Av den foreligger der to store blokke som begge bærer tydelige spaltemerker, samt adskillige avfallsstykker, men intet virkelig redskap. Av aarekvarts haves nogen faa redskaper som vil bli nævnt nedenfor.

Redskaper av flint, bergkrystal og kvarts.

Skivespaltere. Opfatningen av dette redskaps tidsstilling i nordisk stenalder er i de seneste aar væsentlig ændret. Nye fund har vist at skivespalteren ikke er et redskap udelukkende bundet til Ertebølletid, men at der saavel forut som efter dette tidsavsnit har været anvendt skivespaltere som dog baade m. h. t. størrelse og teknik staar tilbake for kjøkkenmøddingernes spaltere. I et arbeide om stenalderen paa Søndmør har jeg søkt at paavise at skivespaltere av smaa og delvis atype former var i bruk saa sent som i begynnelsen av ganggravstid¹. Nu kan jeg her fremlægge nyt bevis for spalterens anvendelse i yngre stenalder. Fig. 7 viser en bare 4,4 cm. lang spalter av karakteristisk form og med efterhuggede kanter. Uheldigvis kan vi for dette stykke bare faa en tilnærmet tidsbestemmelse, noget som paa denne boplads ogsaa vil gjælde andre oldsaksformer der vites at ha hat et langt levnetsløp. Der var jo paa pladsen enten slet ikke noget kulturlag eller kun et meget tyndt, saa det ikke kan sees hvordan det indbyrdes forhold er mellem de mange ældre og yngre former, og at slutte noget om tiden bare ut fra et stykkes form, er som mange eksempler har vist ikke tilstedelig, naar det gjælder vestnorsk stenalder. Saa meget tør vel dog

Fig. 7. Liten spalter.

¹ A. Bjørn, Træk av Søndmørs stenalder. B. M. aarb., 1919—20, hist.-ant. række, no. 4, s. 13 ff.

sies, at spalteren fig. 7 sandsynligvis tilhører stedets ældre bebyggelseslag, hvis tid der siden skal tales om.

Ogsaa fra denne boplads foreligger endel uregelmæssige flintskiver, med tilsigtede skarpe kanter, som maa stilles sammen med de der nævntes under gennemgaaelsen av inventaret fra det høiestliggende findested.

Pilespids er. Herav har fundet ydet 40 eksemplarer, hvorav en av sort kvarts. Antallet kan synes litet naar man erindrer at bebyggelsen maa ha strakt sig over et længere tidsrum, men i dette forhold spiller vel skiferen som redskapsmateriale ind. Flintpilene er av sterkt varierende former. 10 eksemplarer tilhører den eneggede type; to er avbildet som fig. 8. Der er skrevet saa meget om den eneggede pilespids i den senere tid¹, saa den skal ikke omtales nærmere her, det kan være nok at minde om at formen tar sin begyndelse i tardenoisien og gaar helt ned i yngre norsk stenalder efter forlængst at være gaat av bruk inden alle andre omraader.

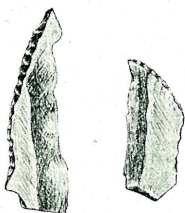

Fig. 8. To eneggede pilespids er. ¹/₁.

Det er naturligt, at en form som har været anvendt gjennom saa lange tider, efterhaanden vil gjennomgaa nogen forandring, og enkelte av de foreliggende stykker staar da ogsaa langt under de ældre i fin utførelse, medens andre er mere ourindelige i sit tilsnit og paa det tydeligste træder frem som ætlinger av de samme former som var i bruk samtidig med de fuldt udviklede skivespaltere. Og netop heri ligger betydningen av disse og øvrige relikter i fundet, de knytter forbindelse bakover i tid.

En gammel ogsaa ellers i yngre stenalder forlængst utdød form er den rhombiske pilespids, som i Allanenget er fundet i tre eksemplarer. Den rhombiske pilespids forekommer ofte paa vore ældre boplads er, og det kan forsaavidt være berettiget at tale om en egen form, men den turde dog i sin oprindelse være utledet av den eneggede type, og er sikkert i mange tilfælder kun at opfatte som grovt forarbeidede eneggede pilespids er. Dens tid falder ogsaa i det øvrige Skandinavien helt sammen med disse.

Et moment av betydning er flekkespalterens stilling i norsk stenalder, hvor den er like saa sjelden som den er almindelig dansk og svensk ældre stenalder. Dette vigtige forhold er tidligere ikke traadt klart frem, ved at man ikke var kritisk nok i sin sigtning av materialet, saa der som flekkespaltere regnedes med stykker som egentlig kun hører hjemme blandt avfaldet.

Fra Allanenget kan ikke anføres en eneste sikker flekkespalter med retoucheret tange.

¹ Fund og litteratur vedrørende tidlig neolitisk pilespids er sammenstillet av G. Sarauw i Prähistorische Zeitschrift VI, s. 1 ff.

I et fund som dette, der er sammensat av kronologiske men ubestemte former, er det av megen betydning at finde et holdpunkt der kan danne et grundlag for angivelsen av de tidsgrænser mellem hvilke fundet maa sættes. Av væsentlig betydning i denne retning er flekkepilen, som tæller 20 sikre eksemplarer og saaledes utgjør halvparten av det samlede antal pilespidser. Nogen av stykkerne er ganske enkle, kun en tilspidset flekke, medens andre, som de i fig. 9 avbildede, er fuldt udviklede former med tange og delvis efterhuggede egge. Nogen blomstringstid som i Sverige og Danmark, hvor flekkepilene hyppig træffes i store og vakre eksemplarer, ikke sjelden med fint tandede egge, har typen ikke hat i Norge, hvor den kort efter sin opstaaen møttes med skiferpilen — eller kanske rigtigere gik op i skiferpilen — og maatte vike for denne.

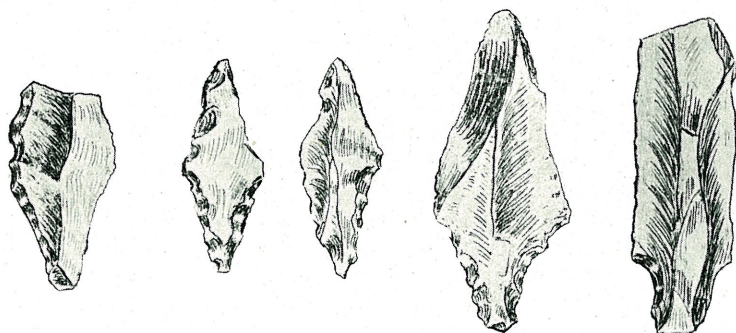

Fig. 9. Flekkepilarer. $\frac{1}{1}$.

Det er karakteristisk at Jæderen er det norske omraade hvor flekkepilen er almindeligst; ti netop i denne landsdel spillet skiferen mindst rolle som redskapsmateriale. Selvfølgelig hadde en saa enkel form flekkepilen alle betingelser for at holde sig længe i bruk, og den træffes da ogsaa paa de fleste av vore bopladser, men i liten og forkrøblet skikkelse, gjerne oversat i kvarts eller bergarter, som det særlig var tilfældet i Garnesfundet¹.

Medens de fleste andre flinter i Allanengfundet kan følges tilbake helt til den ældste bosætning vi for tiden kjender i vort land, er flekkepilen en ny form som ikke er iagttat paa findesteder med ublandt flintmateriale. Tiden for formens opstaaen maa her som i Sverige² forlægges til ganggravstid. Der kan mindes om at

¹ A. W. Brøgger, Stenaldersbostedet ved Garnes, B. M. aarb. 1913, no. 2, s. 17 f.

² Oscar Almgren, Några svensk-finska stenåldersproblem, A. T. S. XX, no. 1, s. 15.

A. W. Brøgger lægger vekt paa at flekkepilen ikke forekommer i Vistefundet¹, hvis tid alt er nævnt.

En sjelden form nordenfjelds er den lille vakkert forarbeidede pilespids fig. 10 med indsvunget basis og vel retoucherte egge. Nyelig inndrom til museet et lignende stykke fra en endnu ikke nærmere undersøkt boplads ved Eikrem paa Gossa, hvorfra der bl. a. ogsaa er indsendt to brudstykker av megalitiske flintdolker. I det hele synes de spesielt megalitiske redskapsformer, hvortil fig. 10 hører, inden vort omraade at maatte henføres til en tid som ikke gaar synderlig langt op i ganggravstid. Den lille hjerteformede pilespids er derfor av megen betydning naar man skal søke at fastslaa den nedre tidsgrænse for stenalderbebyggelsen i Allangenget.

Skrapere. Av flint er dette redskap fundet i stort antal paa bopladsen, derimot er skrapere av kvarts og bergkrystal sjeldnere anvendt.

Der haves fra fundet en række flekker hvis egge er mere eller mindre takket. Dette træk er nu ikke nok til at gi navn av flekkeskrapere, da takkerne kan hinføre fra andre aarsaker end netop slit som fremkom under bruken². Som sikre flekkeskrapere kan opføres to av bergkrystal og 117 av flint, hvorav en er et meget godt stykke tildannet av en bred flekkes endeparti og med retouch langs kanterne saavel som ved den noget avrundede ende. Forøvrig findes alle de almindelige former av flekkeskraperen. Antallet av spaanskrapere, tildannet av flintavfaldet som det fremkom ved redskapstilvirkningen, beløper sig ialt til 271 stykker, gjennomgaende av ringe størrelse. De fleste har retouch, medens andre synes at ha været brukt i naturlig tilstand naar de kun frembød skarpe kanter.

Fig. 10. Hjer-teformet pile-spids.

Grænsen mellem spaanskraperen og skiveskraperen er ret flytende, det maa egentlig kun bli størrelsen som sætter skillet. Skiveskraperne, hvis antal er 45, er gjerne dannet av blokkens ytterkanter som maatte fjernes paa grund av dens kvaster og skjæmmende kalkskorpe. Ingen større skive av ren, god flint er anvendt som skrapere. Der er paa nordenfjeldske bopladser fra den senere stenalder fremdradd flere skiveskrapere der er vakkert utformet og med fin retouch, men ingen av de her foreliggende røber nogen bearbeidelse utover retouchering hvor det var nødvendig. Om enkeltes anvendelse som skrapere vidner bare sterke slitmerker. Saaledes stykket fig. 11, som tidligere er oppfattet som skivespalter, men som i virkeligheten kun er et spaltestykke hvis ene skarpe kant

¹ A. W. Brøgger, sidst anf. sted, s. 19.

² Affaldsdynger, s. 44.

har gjort det anvendelig som skrapere. En egen liten gruppe blandt skiveskraperne utgjøres av fem smaa skrapere med antydning til tange. Et av stykkerne er i naturlig størrelse avbildet i fig. 12. Slike smaa skrapere som i formen minder om hellekistetidens ske-

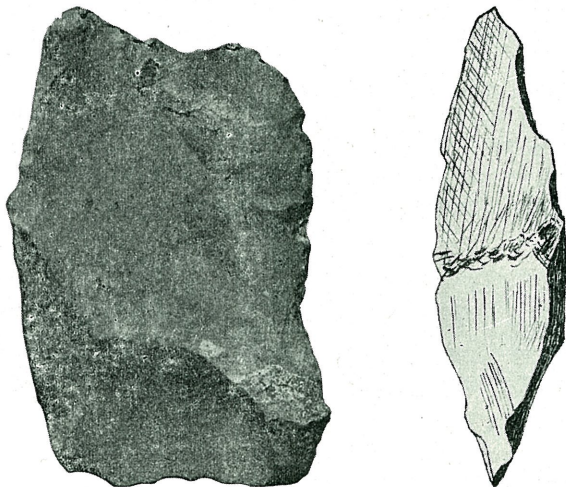

Fig. 11. Skiveskraper.

formede skrapere, er ogsaa tidligere fundet paa vestnorske bopladser fra yngre stenalder. Der er ingen tvil om at vi virkelig har at gjøre med en egen skrapertype og ikke tilfældige former. Fra Tyskland kjendes lignende typer allerede i campignien¹.

Alt længe har lektor *Nummedal* hævdet at man til skraperne ogsaa maatte regne nogen nærmest baatformede flintstykker av noget vekslende størrelse og med mere eller mindre utpræget tresidet tversnit som oftere forekommer paa nordenfjeldske bopladser. Disse flinter er uten videre lagt blandt flintavfaldet, da de ansaaes for at være topavfald av blokke. En nøiere granskning av disse stykker viser dog at man her virkelig har at gjøre med en egen redskapsgruppe, hvis enkelte medlemmer paa det nøieste er knyttet sammen ved let kjendelige fællestræk. Disse beskriver jeg efter de i fig. 13 gjengivne eksemplarer. Undersiden er plan og avrundet i den ene eller sjeldnere i begge ender. Oversiden viser mere eller mindre skraa spalteflater der som oftest møtes i en skarp ryglinje med heldning mot den ene

Fig. 12.
Skrapere.

¹ *Kupka*, Das Campignien im nordeuropäischen Glacialgebiet. Zeitsch. für Ethn. 1907, s. 209.

ende. Under- og oversiden møtes i en skarp kant der ofte bærer en fin retouch særlig ved det avrundede endeparti, men retouchering iagttages ogsaa i flere tilfælder langs siderne. Længden varierer mellem 2.2 og 6.8 cm. Alene retoucheringen turde være nok til at bestemme disse flinter som skrapere og at de virkelig har været anvendt som saadanne fremgaar med tydelighet av at man dels med det blotte øie og dels gjennom forstørrelsesglas kan se slitmerker. Det er utvilsomt at *Nummedal* har ret naar han i disse stykker ser en egen redskapsgruppe, men jeg kan derimot ikke anse det for andet end en morsom hypotese, naar han sammenstiller dem med de *grattoirs carénées* som i stort antal er fremdradd paa paleolitiske findesteder i Frankrig¹. Ganske vist er likheten

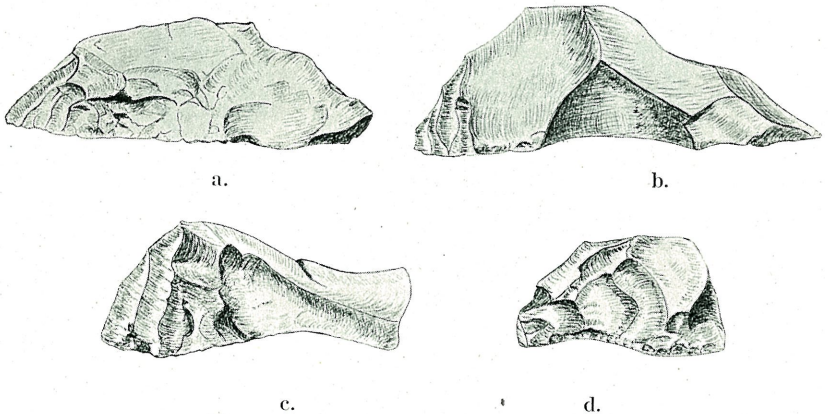

Fig. 13 a—d. 4 *grattoirs carénées*. $\frac{1}{4}$.

mellem de kjølformede skrapere fra Kristiansund og de franske stykker fra Aurignacien² og Magdalénien³ slaaende, men selv om man antar en bebyggelse av Norge samtidig med disse perioder, viser fundforholdene at nogen relictter fra paleolitiske tid kan man her ikke ha for sig. De kjølformede skrapere er nemlig aldrig iagttatt paa bopladser med redskapsinventar av den ældre stenalders karakter fra det nordenfjeldske Norge. Her optræder de udelukkende paa bopladser som staar Allanengfundet nær i tid, som f. eks. bopladserne ved Dunkersundet, paa Kirkelandet, Kristian-

¹ A. *Nummedal*, Nogen primitive stenaldersformer i Norge. *Oldtiden IX*, s. 155.

² H. *Breuil*, Les gisements Présolutréens du type d'Aurignac, Congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques Monaco 1906 I, s. 335 ff. *Dechelette*, *Manuelle d'archéologie I*, 1908, s. 120.

³ H. *Breuil*, Les subdivisions du paléolithique supérieur et leur signification, congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistorique, Genève 1912 I, s. 231.

sund¹, Dromnes og Grisvaag i Aure² samt Gutulvik i Bjørnør³. Derimot kjendes typen fra de østlandske Nøstvetboplads fra Gil-tvet og Haltorp i Spydeberg⁴, hvor der er fundet et par eksemplarer som ifølge velvillig meddelelse fra konservator dr. *Helge Gjessing* kommer meget nær fig. 37 no. 1 i *Déchelette*, *Manuelle d'archéologie* I, men er mindre. I Skandinavien forøvrig kjender jeg formen fra det store Maglemosetidsfund fra Sværdborg mose paa Sjælland, men stykkerne herfra er betydelig større end de norske, hvad der vel har sin grund i at disse sidste stammer fra en tid da flintredskaperne var mindre end i ældre stenalder som alt nævnt. I størrelse og tid svarende til vore er derimot det eksemplar som er fundet paa en yngre stenalders boplads i Bohuslän⁵, saavidt mig bekjendt det eneste redskap av denne art fra Sverige.

Da vi for hele Vestnorge ikke kjender en eneste kjølformet skra-

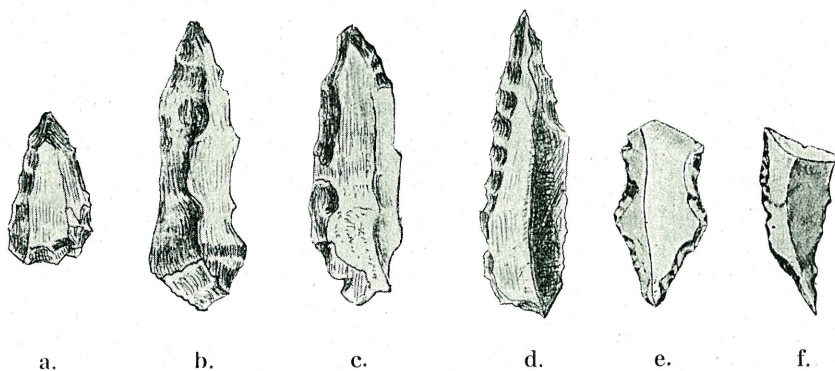

Fig. 14 a—f. Fire flekkebor og to flekkebor.

per fra ældre stenalder, er det mere end tvilsomt om vi her har med paleolitiske relictter at gjøre. Langt sandsynligere er det at sætte de foreliggende stykker i forbindelse med de tilsvarende former fra Østlandet. Vi vet jo ellers fra den tidligere stenalder heroppe hvor lang tid det tok før kulturmeddelelser sydfra avsatte spor i redskapsforraadet. De kjølformede skrapere paa Østlandet er vel igjen snarest at sætte i forbindelse med skraperne fra Maglemosetidens kultur. Ifølge *Breuil's* anførte avhandlinger dør formen i Vesteuropa ut allerede i Magdalénien. At operere med relictter fra en hypotetisk ubrutt bebyggelse av Skandinavien fra solutrétid —

¹ T. 11965.

² T. 11826 og 12053.

³ T. 10717.

⁴ C. 19212 og 19522 b.

⁵ O. *Frödin*, Tanums härrads fasta fornlämningar från stenålderen. Bidrag till Göteborgs och Bohusläns historia VIII, s. 417, fig. 107.

de mandelformede flinters formentlige tid — er morsomt, men meget farlig.

Borespids er. Er fundet i et samlet antal av 224, hvorav 11 av bergkrystal og 1 av mørk kvarts. **Flekkeborret** er det almindeligste, tildannet av tresidede eller almindelige flekker med en godt tilhugget og sterkt retoucheret spids. Disse, hvorav ingen i længde naar over 5 cm., er saa fine og spinkle at de ikke kan ha været anvendt til boring i noget haardere materiale. Sandsynligvis har vi her for os redskaper som maatte være forhaanden under arbeidet i ben og horn. Til at frembringe fine runde huller egnet de smekre flekkebor med sin trinde spids sig udmerket. Men virkelige arbeidsbor til benyttelse ved grovere arbeide som det forefaldt under det daglige liv paa pladsen, savnes heller ikke. Til denne art bør hører en del der er dannet av flintstykker som ved avspaltningen fra blokken tilfældig hadde faat en slik form at de ved litt efterhugning gav en tjenlig borespids. Disse er gjerne store og grove og kan kun ved sine slitemerker skjernes fra avfaldet. Endelig foreligger i ringe antal det tykke klumpede bor Ordning I, 29, en form som ellers er ret almindelig ogsaa paa vore yngre hopladsler.

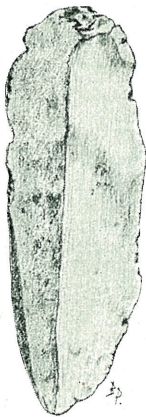

Fig. 15.
Flekkekniv.

Flekkerne. Blandt disse kan som egen gruppe utskilles endel stykker der kun har en egg og en tydelig markeret ryglinje. Disse mere massive flekker maa opfattes som kniver og har vel været insat i et skaft. Der foreligger kun ti hele hvorav en er avbildet som fig. 15.

Den almindelige tveeggede flekke findes i 876 eksemplarer, væsentlig fragmenter. Den længste av flekkerne er 8 cm.

Blokke og knuter. Forekommer saavel av flint som av bergkrystal og kvarts. Av de 96 av flint viser de aller fleste uregelmæssige avspaltninger, medens tre smaa flekkebor av bergkrystal er udmerkede stykker.

Redskaper av bergarter. Gjennemgaelsen av flintmaterialet fra Allanengfundet III—IV har været litt av en orkenvandring. Med undtagelse av den kjølofformede skraper fandtes der intet der i nogen høiere grad var egnet til at fange interessen. Men naar vi nu fra arbeidet i flint vender os til arbeidet i bergarter, blir det anderledes. I redskaperne av dette materiale ligger fundets centrale betydning, ikke fordi der av bergarter er dannet redskaper som ikke tidligere kjendtes eller hvis teknik er saa fuldkommen at av den grund over sin tiltrækning, ti i saa henseende foreligger

intet merkelig, men fordi vi av dette fund synes at skulle vinde kundskap om bergartredskapernes kronologi inden vort omraade, hvorom der hittil har hersket adskillig ukklarhet. Og er først dette fastslaat, vil man gjennom sammenligning med fund fra andre egne indvinde resultater av værdi for forstaaelsen av vor nordenfjeldske stenalders kulturstandpunkt og utvikling i det hele.

Sakerne av bergarter falder i to grupper, hvorav den første omfatter virkelig tildannede redskaper, medens den anden i sig optar redskaper hvis bruk er betinget av stenens naturlige form uten at det var nødvendig at bearbeide den synderlig.

Ved en mønstring av redskaperne inden den første gruppe blir spørsmålet om skivespalteren i yngre stenalders atter aktuelt, idet stykket fig. 15 muligens maa betegnes som en i sten oversat spalter. Dennes rygside er helt jevn uten efterhugning, medens undersiden er dannet ved flere større og mindre hugg, hvilket ogsaa er tilfældet med det skraa eggparti. Nakken er tvert avslaat. At stykket virkelig har været brukt som huggeredskap fremgaar av de mange og tildels meget fremtrædende arr i egglingen.

Trods stykket efter sin form maa betegnes som en noget atyp skivespalter, er det kanskje grund til at behandle det med nogen skepsis, saaledes at man ikke uten videre trekker slutninger om skivespalterens bruk ogsaa i yngre stenalder. Man

kån nemlig ikke helt avvise den tanke, at spalteren skylder en ren tilfældighet sin tilblivelse ved at man hadde et spaltestykke som ved litt tilhugning kunde bli et brukbart eggverktøi. Vi vil nedenfor se at et redskaps form ofte har været bestemt av materialet, saa at naar to redskaper ligner hverandre, kan det være vanskelig at avgjøre om det er en formel eller real forbindelse mellem dem. Og det var vel heller ikke formen, men brukbarheten av et redskap det egentlig kom an paa under det daglige arbeide.

Økser. Paafaldende stort er antallet av disse redskaper. 123 hele og fragmentariske vidner om det flittige arbeide som blev drevet i bergarter. Det er ikke et indtrykk av en udmerket evne til at forme stenen disse mange okser gir os, de fleste av dem synes skapt av oieblikket behov for et eggverktøi, gjennomgaaende smaa som

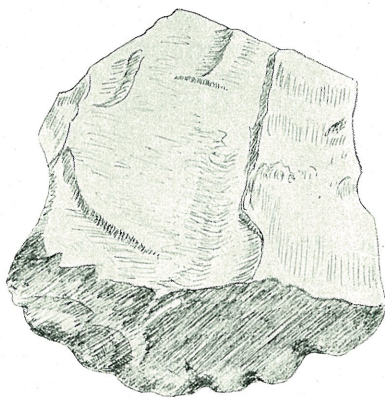

Fig. 16. Skivespalter? i sten fra IV. $\frac{1}{2}$

de er, skjødesløst tildannet og vansiret av store tilhugningsarr som en flygtig slipning ikke har kunne utviske. Som følge av denne skjødesløse fremstilling av økserne vil der ved en opdeling av materialet etter typer bli et større antal stykker om hvilke det maa lates uavgjort til hvilken øksekategori de rettest bør henføres. Antallet av helt typiske økser eller av økser som ikke til det uigenkjendelige har avveket fra normalformen utgjør ca. halvparten. Rækken av dem indledes av Nøstvetøkserne.

Dennes ældste historie er for velkjendt til at vi behøver at berøre den her, derimot skal der med et par ord mindes om dens utbredelse i landet, da det vil være av vigtighet at ha dette i erindrungen under redegjørelsen for de forskjellige avskygninger inden arten, hvorunder vi maa hente sammenligningsmateriale fra flere omraader.

Tyngdepunktet for Nøstvetøksernes utbredelse er de sydvestlige egne av vort land, og hittil har man bare her kunnet paaavise de oprindeligste former av den. Langt senere og i langt ringere antal optræder den paa Vestlandet i en tid da det var almindelig at slipe hele øksen. De ældste eksemplarer fra Vestlandet er alle enkeltfund, medens de yngste utløpere ikke er ualmindelige paa den bekjendte Vespestadboplads¹. Hvordan det forholder sig med Nøstvetøksernes forekomst i egnene nord for Stat er ikke nærmere undersøkt. Indtil for ca. 10 aar siden kunde der heller ikke pekes paa fund av Nøstvetøkser her, hvorimot der nu, utenfor Allanengfundet, kjendes en del bopladsr med denne øksetype. Alle disse stykker er nærmest at parallelisere med de fra Vespestad. Av stor interesse er det derfor at vi blandt øksmaterialet fra Allanenget kan utskille en hel række Nøstvetøkser av de ældre og ældste former som de tidligere kun kjendtes fra Østlandet. Her byder nye opgaver sig frem til løsning. Saaledes maa der undersøkes om Nøstvetøkserne er opstaaet spontant i de to omraader, eller om dens opstaaen nordenfjelds skyldes en forbindelse sydover, samt om den i sin utvikling gjennemgaar de samme stadier, og endelig de østnorske og nordenfjeldske Nøstvetøkseres indbyrdes tidsforhold.

Vi vil da først paa basis av Allanengfundets materiale søke at klarlægge Nøstvetøksernes utvikling inden vort omraade. For en saadan undersøkelse er studiet av den anvendte teknik av væsentlig betydning. Denne lar sig udmerket iagttaa paa økserne fig. 17—21 som i naturlig størrelse viser fem av de typologisk ældste eksemplarer. Materialet er for den første gullig kvarts, for de to næste haarde bergarter, medens de to sidste og en flerhet av de øvrige stykker i fundet er tildannet av en myk, grønlige, vistnok skifer-

¹ A. W. Brøgger, Økser av Nøstvettypen, s. 40 ff. Samme, Norges Vestlands steinalder, s. 24 f. Jfr. s. 37.

holdig bergart med sterk tendens til forvitring. Dette er uheldig nok, da det i enkelte tilfælder kan være til hinder for en sikker bestemmelse av tekniken. For de avbildedes vedkommende er der imidlertid ingen tvil, de er primært dannet ved tilhugning. Da det for at vinde kjendskap om øksernes typologiske utvikling er nødvendig at fæste sig ved flere detaljer i form og tilvirkningsmetode skal vi betragte de avbildede stykker enkeltvis.

Kvartsøksen fig. 17 viser et tverrsnit i form av et likesidet triangel, som det er karakteristisk for de bedste av de ældste, uslepte Nøstvetøkser paa Østlandet. A. W. Brøgger har i sine typologiske studier over disse økser kaldt dette tverrsnit for a-tverrsnit¹. Alle sider er jevnt tilhugne, eggen er dannet ved en eneste avspaltning. Nakken er spids og ryglinjen meget skarp. M. h. t. eggens utformning skiller den sig noget fra de ældste økser paa Østlandet, idet disses egglinje gjerne er oval, medens den paa fig. 17 er ret. Dette er vel bare en variation og behøver ihvertfald ikke at være noget alderskriterium, som nyere danske fund av økser med ret egglinje fra ældre stenalder har vist².

Øksen fig. 18 er et meget godt og interessant stykke. Den er dannet ved talrike større og mindre hugg, som særlig træder tydelig frem paa oversiden. Paa undersiden har man stræbt efter at faa frem en mere jevn flate, navnlig ved den paa dette stykke jevnt buede egg, hvor der sees arr efter en mængde smaa hugg. Et moment av vigtighet er det at eggpartiet viser retouch. Dette er avgjørende som bevis for at man paa bopladsen har benyttet uslepte økser som denne. Tverrsnittet viser en svakt hvælvet underside og sterkt hvælvet overside, saaledes svarende til Brøgers b-tverrsnit.

Fig. 17. Nøstvetøkse av kvarts. $\frac{1}{1}$

¹ Økser av Nøstvettypen, s. 19.

² C. A. Nordman, Skaldyngernes stenyxor, Aarb. 1918, s. 145.

Heller ikke øksen fig. 19 viser spor av slipning. Den er tildannet ved store grove hugg baade paa over- og underside, men med en finere kanttilhugning. Eggpartiet er mindre godt tildannet men forøvrig er øksen et fuldt typisk og velformet eksemplar med trapezodrisk tversnit, c-tversnit efter *Brøgger*.

Foruten disse uslepte Nøstvetøkser foreligger brudstykker av

Fig. 18. Uslepet Nøstvetøks. $\frac{1}{1}$

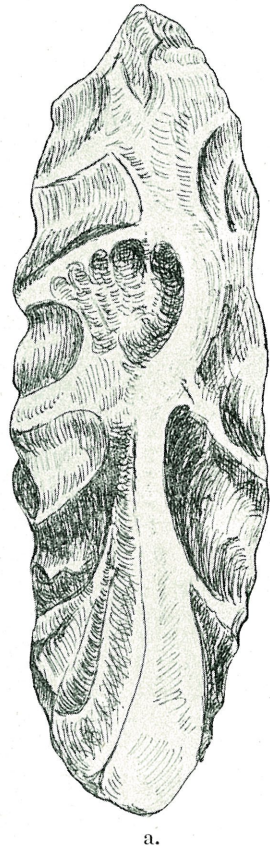
Fig. 19. Uslepet Nøstvetøks. $\frac{1}{1}$.

fire andre. Disses tversnit er triangulært. Endvidere er der et emne til en litt stor øks av denne type. Dette tages med her, da det illustrerer fremgangsmaaten fra første færd av. Man har tat et finkornet stenstykke som av naturens haand var dannet slik at der ved nogen tilhugning kunde faaes en god øks med helt plan underside. Den ene side er paa det nærmeste færdig-

dannet, og utformningen av det skraa eggparti er paabegyndt. Den form dette stykke var tiltænkt, sees let at ha været som fig. 17.

Fig. 20 er en vakker øks tildannet med store, men jevne hugg paa over- og underside med en finere kanttilhugning. Gjennem sin avrundede egg viser stykket tilknytning til de ældre Nøstvetøkser, men der er kommet et moment til, nemlig slipning, som dog bare omfatter eggpartiet. Ogsaa gjennem sit tversnit — f-tversnit — træder øksen frem som en yngre form.

Med dette stykke er vi naadd til de slepne Nøstvetøkser. Fig. 21 er slepet over det hele, men arrene efter tilhugningen træder dog tydelig frem paa dette som paa lignende eksemplarer. Sammen med slipningen pleier den gamle slagteknik at avløses av prikugning, men av denne fremgangsmaate træffes ikke sikre spor paa nogen økser der typologisk maa betegnes som de ældre. Kanske egnet den sprøde stenart, hvorav de ældste slepne økser forfærdigedes, sig ikke saa godt for prikugning, men lot sig lettere spalte. Paa de yngre Nøstvetøkser av en haardere og mere kornet stenart er prikugningen en regel. Muligens er dog forklaringen paa at prikugningen optræder paa et saa sent stadium den at man var for vant med flinttekniken til at man saa let skulde ombytte den med den nye prikugningsmetode. Ti traditionens magt har været stor i vestnorsk og særlig nordenfjeldsk steinalder, som vi yderligere vil finde bevis for ved bare at kaste et blik paa fig. 21 med flere lignende i fundet: en Nøstvetøks med spids nakke, sterkt skraanende eggparti, regelmæssig triangulært tversnit, fremstillet ved enkel tilhugning og dertil slipespor over det hele! Noget lignende kan ikke paavises noget andet sted. Spids nakke, tresidet tversnit og udelukkende tilhugning ligger ellers forut for de slepne økseres tid. Stykket fig. 21 betegner slutstadiet

a.

b.

Fig. 20 a—b.
Vakker grøn Nøstvetøks. $\frac{1}{1}$.

for de typiske Nøstvetøkser som nu undergaar en væsentlig forandring i formen, hvorved trindøksen fremkommer. Det er klart at materialet fra et enkelt fund ikke vil kunne vise denne udvikling i alle dens detaljer, men det har dog truffet sig saa heldig, at der blandt økserne fra Allanenget kan pekes paa et eksemplar der er et mellemlid mellem Nøstvetøksen og trindøksen. Dette stykke er avbildet som fig. 22 og kan fuldt ut stilles sammen med de seneste Nøstvetøkser fra Vespestad, hvorav en er gjengit som fig. 20 i *Brøggers* citerede oversigt over Vestlandets stenalder. Det træk ved vor øks som det er vigtigst at konstatere, er den skraat slepne egg

Fig. 21. Slepne Nøstvetøks. $\frac{1}{4}$.

som siden gaar igjen paa alle typiske Vestlandsøkser¹, og som ogsaa i mindre grad kan iagttages paa det nordenfjeldske øksmateriale fra stenalderen. Inden vort omraade har nemlig øksernes senere utvikling været væsentlig anderledes end paa Vestlandet, der er ikke fremstillet egentlige økser av Vespestad- og Vestlandstypen, men trindøksen har været anvendt meget længe i diverse variationer som dog ikke har fjernet sig meget fra grundtypen. Fuldt typiske Vestlandsøkser er nord for Søndmør saa sjeldne at de maa ansees som importsaker. Naar vi nu efter at ha gjort opmerksom

¹ A. W. Brøgger, Norges Vestlands stenalder, s. 24.

paa denne forskjjel i utviklingen, som senere vil bli belyst ved eksempler, atter fæster blikket paa fig. 22, som gjennom sin eggbehandling viser tilknytning til Vestlandet, blir dette av betydning idet det antyder at saa langt som til denne form har gangen i øksernes utvikling været den samme inden de to omraader. Tillike faar vi her et kronologisk holdepunkt, da det maa være tillatt at datere det her gjengitte eksemplar efter det vestlandske som er fundet paa Vespestadbopladsen i kulturlag som ikke kan være ældre end ganggravstid. Tidspunktet for Nøstvetøksens opgaaen i trindøksen turde saaledes for vort omraade være bestemt.

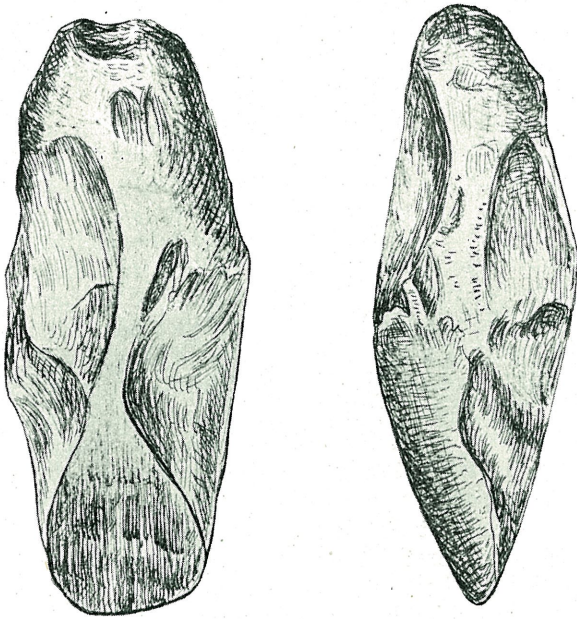

Fig. 22. Vespestad Nøstvetøks. $\frac{1}{1}$.

Dette var Nøstvetøksernes nedre tidsgrænse. At søke at bestemme den øvre nærmere, er en ulike vanskeligere oppgave, da vi savner sammenligningsmateriale, men nogen støtte faar vi jo gjennom Allanengfundets hele karakter. Det er saaledes paa forhaand givet at nogen datering ex analogia ved at overføre kronologien for de østnorske uslepte Nøstvetøkser paa vore ikke gaar an, da der i hele fundet ikke findes oldsaksformer der retfærdiggjør en datering til ældre nordisk stenalder, som det er pekt paa under omtalen av de gammeldage former blandt flintsakerne. Paa den anden side maa der gaaes ut fra at Nøstvetøkser maa ha været længe i bruk paa bopladsen, siden de i sin utvikling har gjennom-

gaat alle stadier i likhet med sine sydligere slegtninge. Under arbeidet med materialet fra nordenfjeldsk stenalder har man vistnok anledning til at iagttå hvorledes gamle og unge redskapsformer anvendes side om side, men en paastand om at uslepnø økser hver for sig av fuldt utviklede og typologisk forskjellige former som det her dreier sig om skulde være brukt samtidig synes at mangle ethvert grundlag. Det maa staa fast at de fuldt typiske Nøstvetøkser er knyttet til stedets ældste bebyggelse, som efter al sandsynlighet faller i dyssetid, uten at det for nærværende er mulig at avgjøre hvor langt bebyggelsen rækker op i dette tidsrum. Denne bestemmelse av Allanengfundets øvre tidsgrænse avgir ogsaa en støtte for dateringen av flere flintformer, av hvilke skivespalteren, de eneggede pilespidser samt sikkert mange av alle skraperformerne efter dette kan henføres til dyssetid.

Videre faar vi som resultat av denne fixering av de nordenfjeldske Nøstvetøkseres tid at formens tilstedeværelse i Allanengfundet ikke kan skyldes en paavirkning sydfra, da saa utprægede typer som de vi har gjennomgaat, forlængst var gaat av bruk i dyssetid i det sydøstlige Norge. Hadde vi derfor hat at gjøre med en kulturmeddelelse utenfra, skulde vi ha ventet bare at finde de yngste former. Vi nodes derfor til at anta at overgangen fra den rundtomhugne øks til Nøstvetøks har løpet parallelt i de to omraader, men foregaat til forskjellig tid som følge av den større tilgang paa flint nordenfjelds, hvorfor flintkulturen her har holdt sig længer. Den paapekte utledning av Nøstvetøkseren fra den rundtomhugne flintøks ogsaa inden vort omraade leder opmerksomheten hen paa sidstnævnte økstype. Den forekommer paa de ældste bopladser, eksempelvis paa Christies Minde i Kristiansund¹, om end ikke i særlig stort antal; skivespalteren, som var lettere at fremstille, har her været det egentlige huggeredskap. Videre kjendes den fra flere sikkert yngre lokaliteter. Som eksempel skal jeg ta et fund fra det kjendte findested Tornes i Frænen, hvor der paa en enkelt lokalitet opsamles bl. a. en rundtomhuggen øks, skrapere og borespidser av varierende former samt et stykke av en flintdolk med grov parallelhugning. Som *Th. Petersen* uttaler i sin katalogbeskrivelse av fundet, maa denne lokalitet ha været besøkt til forskjellige tider i stenalderen², men det turde i sin almindelighet gjælde for de talrike Tornesfund at de ikke naar op i ældre nordisk stenalder trods deres gamle præg. Et mere direkte bevis for at omhandlede øksform har været benyttet i en tid der maa svare til dyssetid, faar vi gjennom et fund fra Søndmør³, som

¹ T. V. S. 1910, no. 10, s. 38.

² T. V. S. 1916, no. 7, s. 44.

³ Fund fra Drynjesundet i Vatne. B. M. aarb. 1912, no. 8, s. 29.

jeg paa et andet sted har søkt at paavise¹. Jeg vil her i parentes indskytte en bemerkning om at det resultat vi er kommet til m. h. t. Nøstvetøksernes alder i Trøndelagen tillike indeholder et andet moment av betydning. Det er da det at allerede paa den tid det her er tale om, har den flintmangel som noget senere træder saa tydelig frem, begyndt at gjøre sig gjældende. Kun denne aarsak kan ha skapt Nøstvetøkser i bergart. Jeg er tidligere paa grundlag av sondmorsk materiale kommet til den opfatning at overgangen

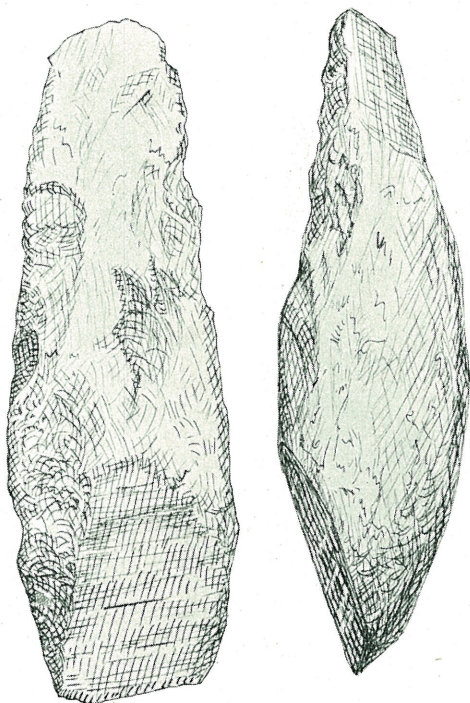

Fig. 23. Trindøkse med spidsovalt tversnit. $\frac{1}{1}$

fra den egentlige flintkultur til sten- og skiferkultur, hvor flinten træder i bakgrunden som redskapsmateriale, maa være at henlægge til omkring ganggravstidens begyndelse.

Vi vender nu tilbake til det foreliggende øksmateriale hvor vi slap, ved trindøkser. Dennes utvilsomt ældste stadium betegnes ved tre trindøkser med spidst ovalt tversnit og tildannet ved slag- og prikhuvingsteknik. Et eksemplar er avbildet som fig. 23. Gjennem eggbehandlingen røber det slegtenskap med fig. 22. Det samme

¹ A. Bjørn, anf. sted, s. 19 f.

gjælder flere brudstykker av bedre tildannede og facetslepne trindøkser. Denne facetslipning betegner et stort opsving i øksbehandlingen, som nu blir langt finere, likesom den sikkert har hat en ikke liten indflydelse paa formutviklingen. Gjennem den forsvinder nemlig det spidsovale tversnit, som avløses av et mere fire-sidig uten at der dog kan tales om en bevisst stræben efter at gi øksen smalside. Samtidig blir nakke og egg bredere, som det fremgaar av fig. 24. Det er sandsynligvis stykker av denne art der fører over til økser med smalsider som fig. 25, hvorav der i fun-

Fig. 24. Øks. 1/1.

det forekommer ialt 3 eksemplarer som i sin form frembyder en likhet med Vestlandsøksen. Man har ogsaa talt om vestlandsk indflydelse her¹, men formen er sikkert bare fremkommet ved en yderligere forflatning av siderne. Av vigtighet for sporsmaalet er det at saavel ryg som smalsider er facetslepet, hvad sjelden er tilfældet med økser av Vestlandstypen² især paa de yngre former.

Samtidig med trindøksen har der ogsaa været i bruk en anden øksform der likeledes i ret linje nedstammer fra Nostvetøksen.

¹ T. V. S. 1914, no. 4, s. 17.

² A. W. Brøgger, Norges Vestlands stenalder, s. 40.

Fig. 25. Fragmentarisk øks. $\frac{1}{1}$.

Fig. 26.

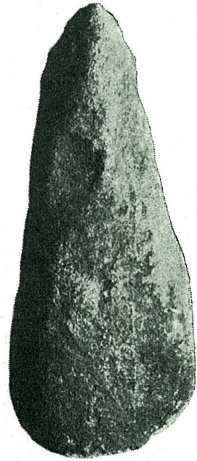

Fig. 27.

Fig. 28.

Fig. 29.

Fig. 26—29. 4 økser som belyser de smaa Nøstvetøkseres udvikling. $\frac{1}{1}$.

Efter at denne var gaat av bruk i sin typiske form, holdt den sig endnu i smaa og tarvelige eksemplarer med segmentformet tverrsnit. Disses talrikhet synes at tyde paa at bruken av dem har strakt sig over et længere tidsrum. Et utvalg er avbildet i fig. 26—29. Av disse er de to første med den nævnte tverrsnitform at betrakte som de senere Nøstvetøkser nærmeststaaende og følgelig som de ældste. Efterhaanden fremkommer rette smalsider, medens ryggsiden endnu er noget hvælvet, fig. 28. Snart blir ogsaa denne plan som det sees av det ufærdige eksemplar fig. 29. Tverrsnittet blir da trapezoedrisk. I sin bedste utformning vises dette sidste led i utviklingen av de to økser fig. 30 og 31, der helt svarer til hellekistetidens saakaldte finske økser, som dog sikkert er en hjemlig

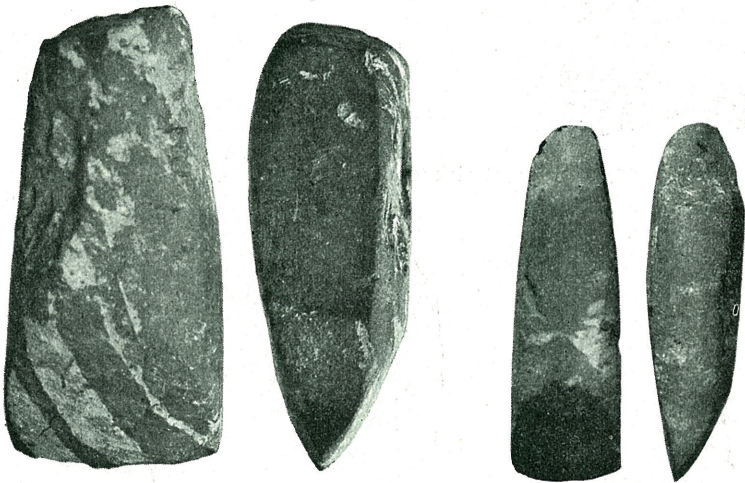

Fig. 30 a—b.

Fig. 31 a—b.

Fig. 30—31. To rhombiske økser.

form og snaest maa sees i forbindelse med typer som de to avbildede.

Ved siden av disse økser foreligger ogsaa en række eksemplarer der frembyder træk som er fælles med snart den ene, snart den anden type, men hvis likhet med disse vistnok mest beror paa rene tilfældigheter grundet paa emnets oprindelige form. Paa denne boplads, som har leveret et saa stort antal færdige økser, skulde vi ogsaa ha ventet at finde mange emner, men slike er kun faa av antal. Ogsaa avfald fra redskapstilvirkningen i bergarter kjendes kun i ringe mængde.

Den anden gruppe redskaper av bergarter omfatter tilhuggerstene, søkk og slipestenene.

Rullestene, hvis støtmerker viser at de har været benyttet som slagstene, er fremdradd i meget stort antal, fra ganske smaa til stykker der har en størrelse som to knytnæver og endnu større. Væsentlig har man benyttet eggformede og runde rullestene, men der forekommer ogsaa flatere og mere skiveformede stykker. Størsteparten av disse rullestene har paa en eller oftest paa begge sider en rund skaalformet fordypning. Om disses betydning har der været delte meninger, idet man dels har opfattet dem som støtte for fingrene og dels som fremkommet derved at stenene har tjent som underlag, som et slags ambolter, ved redskapstilvirkning. Dette sidste er vistnok urigtig, da man vel til det bruk heller hadde anvendt flate istedenfor runde, let bevægelige stene. Hertil kommer at fordypningerne i almindelighet er jævne og at stenene kun sjelden viser støtmerker utenfor kanterne (fig. 32). Rullestene med støtmerker og tilsvarende fordypninger kjendes ogsaa fra Sverige¹.

Ogsaa til fiskesøkk har man anvendt rullestene av en dertil passende form, som yderligere blev tillempet for sin bestemmelse ved indhak i begge ender og en langs midten indhugget fure. Som materiale for søkk har man dog helst benyttet glimmerholdige løse bergarter der var let at forme og hvor man med mindre besvær kunde indhugge en dyp fure der gav en god støtte for snoren. Gjennemgaaende er de 13 søkk meget store og av varierende former men har aldrig mere end en fure².

De talrike slipestene og bryner viser at der har været drevet meget paa med fremstilling av redskaper trods de faa avfaldsstykker der er opsamlet. Det er bare brudstykker av slipestene som er fundet, men disse gir et begrep om at i hel tilstand har dimensionerne været betydelige. Som materiale for slipestene er væsentlig anvendt løs sandsten, men der forekommer ogsaa skiferholdige og noget haardere bergarter. Den bløte stenart i slipestene tilkjendegir at det kun var redskaper av et bløtt materiale der fik sin sidste avpudsning paa dem³. Det skal merkes at et stykke har en smal langsgaaende fure som det ofte er tilfældet

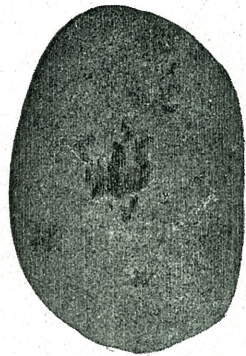

Fig. 32. Sten med fordypning. $\frac{1}{2}$.

¹ O. Almgren, *Uppländska stenåldersboplatser*, Fornvännen 1906, s. 9 og fig. 32. Jfr. G. Sarauw, *Maglemose*, *Prähistorische Zeitschrift* 1914, s. 23 ff.

² Om fiskesøkk fra stenalderen likesom om fiskeriredskaper i det hele i oldtiden se O. Nordgård, *Træk av fiskeriets utvikling i Norge*. T.V.S. 1908, no. 1.

³ O. Nordgård og K. Rygh, *Beskrivelse av Busetbopladsen*. T.V.S. 1909, no. 9, s. 25.

med slipestenene der er fremdradd paa bopladsder hvor der har været arbeidet i skifer. Furen er sandsynligvis forekommet ved slipning av skiferspidsernes kanter.

Dette fører os over til skifersakerne i fundet. Hvorledes skiferkulturen rettest skal opfattes er endnu det store stridsspørsmål i norsk stenalderforskning, saa hvert nyt fund der kan bringe noget frem i denne sak har betydning. Og litt maa det vel kunne siges herom ved hjelp av et sluttet fund som det foreliggende, av hvis inventar det synes at fremgaa at bebyggelsen paa stedet har holdt sig vedlike helt fra dyssetid til hellekistetid uten avbrytelse eller ihvertfald uten saa lange avbrytelser at det kan spores i oldsaksmaterialet. Betydningen herav vil fremgaa av den følgende utvikling; vi holder os foreløbig til skifersakerne selv.

Økser av skifer savnes sjelden i større eller mindre antal paa de bopladsder hvor denne stenart i væsentlig grad har været anvendt som redskapsmateriale. Fra Allanenget kan der imidlertid bare fremlægges en skiferøks, nemlig et fragmentarisk eksemplar av samme hovedform som fig. 25 viser. Denne mangel paa huggeredskaper av skifer forklares let ved den rikelige tilgang paa dertil bedre egnede bergarter.

Smaa skifermeisler foreligger i tre eksemplarer; den ene, som er fragmentarisk, er dannet av et tyndt skiferstykke og kan gjennom sin tilfældige form og daarlige slipning sammenstilles med fig. 31 i *Almgrens* netop anførte arbeide. En anden er avbildet her som fig. 33.

Fig. 33.
Skifermeisel.
1/1.

Det er vel som en videre utvikling av denne form at slike merkelige stykker som fig. 34—37 er fremkommet. Foruten de avbildede findes der flere eksemplarer som staar fig. 33 nærmere og danner mellomlem i disse redskapers typologiske utvikling. Ialt foreligger 17 saavel færdige som ufærdige stykker av god utførelse. I eggbehandlingen avviker de noget indbyrdes idet saavel ret som tveregge forekommer.

Længe kjendtes denne redskapstype kun fra nærværende fund, men nylig er et stykke indkommet fra den tidligere nævnte boplads ved Eikrem paa Gossa¹. Om deres anvendelse har man fremholdt dels at de skulde være skrapere² og dels pilespidser¹. I sidste tilfælde maatte formen være utledet av flekkespalteren, men dette er litet sandsynlig, da denne som vi har hørt var meget sjelden i norsk stenalder og vel helt var gaat av bruk i en saa sen tid som

¹ T. V. S. 1917, no. 6, s. 26.

² T. V. S. 1914, no. 4, s. 18.

disse skiferstykker maa tilhøre. Derimot maa betegnelsen skrapere være rigtig. En antydning i den retning gir fig. 34, hvis egg er sterkt slitt og slitmerker sees ogsaa et stykke opover den ene

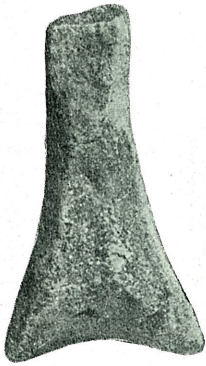

Fig. 34.

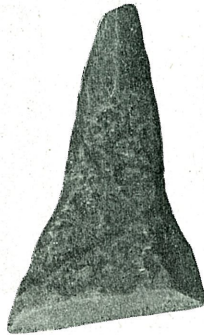

Fig. 35.

Fig. 36.

Fig. 34—37. Skiferskrapere. $\frac{1}{4}$.

side av eggpartiet. Videre kjendes slike skrapere av tilsvarende form men av ben fra pælebygningerne ved Robenhausen¹.

Av pilespidser av skifer er der fundet 31 hele og fragmentariske som alle tilhører den slanke form. Som fig. 38—44 viser er alle de former som pleier at forekomme paa boplads repræsentert. Kronologien for de enkelte former er jo noget løs saa der intet sikkert kan uttales om hvor længe pilespidser av skifer har været anvendt paa bopladsen, kun om formen fig. 44 vet vi at den tidligst optraadte i overgangstiden mellem ganggrav av hellekistetid, den er ihvertfald ikke kjendt fra noget fund fra ældre tid her i landet. Stort ældre er vel heller ikke et par ikke avbildede spidser med bare en mot-hake. Fig. 45 maa henføres til den gruppe skiferspidser hvis fælles kjendemerke er et eller to borehuller ved spidsens basis og som saaledes vel har betydning for skjæftningen². Paa det avbildede

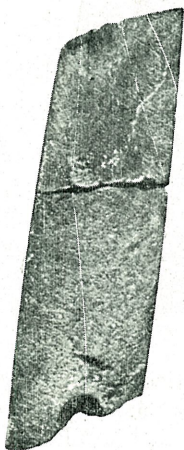
Fig. 37.

¹ H. Messikommer, Die Pfalbauten von Robenhausen, 1913, pl. XIV, fig. 17 og 22. I Museo preistorico i Rom har jeg set en række store og smaa benskrapere av ganske samme form som de Messikommer avbilder. Særlig almindelig var disse redskaper i Terramarefundene fra Emilia og Lombardiet som for den alt overveiende del indeholder bronsealdersaker.

² K. Rygh, Hvorledes skjæftedes skiferspidserne? Oldtiden III, s. 59 ff.

Fig. 38—44. 7 skiferpile. $\frac{1}{1}$.

stykke har man forsøkt at bore to huller ved siden av hverandre. Boringen er begyndt fra forskjellig side, men er ikke helt ført igjennem. Spidsen har sandsynligvis gaat istykker inden arbeidet var færdig. Det synes som om man samtidig har opgit den oprindelige hensigt at anvende stykket som pil eller kastespydspids og isteden brukt det som kniv. Den ene kant er nemlig helt planslepet medens den anden er skarp og viser spor av omslipning. Det væsentligste ved redskapet er imidlertid at det tilhører en skifer-spidsvarietet som er specielt nordenfjeldsk og som efter det at dømme tilhører en sen del av stenalderen.

Fig. 45. Skiferspids med huller. $\frac{1}{2}$.

Sene typer representerer ogsaa nogen bredbladede spidspidser hvorav der ialt i fundet er en hel, fig. 46, en ufuldendt, fig. 47, og et fragment. Da ingen andre spydspidser foreligger synes den bredbladede at ha været normaltypen. At de er sene fremgaar særlig av fig. 46, hvis egglinje er takformet tildannet og ikke gaar jevnt over i bladet som det i almindelighet er tilfældet. Ved dette træk i eggbehandlingen kan spidsen stilles sammen med en del nordnorske¹ og jämtlandske² skifer-spidsar og knive som hører til de yngste blandt skiferredskapene. Det er sandsynlig at saa brede

¹ A. W. Brøgger, Den arktiske stenalder i Norge, fig. 82—86.

² Montelius, Minnen I, fig. 506 og 510.

spydspidser som de to avbildede er influeret av hellekistetidens brede flintflæte.

Ogsaa en mønstring av skiferkniverne viser os former som hører hjemme i den senere stenalders. Ældst er kanske kniven fig. 48 av rødbrun flammert skifer. Efter haandtakets knopformede avslutning og det rhombiske tværsnit samt knivens langstrakte form med en let bøining av ryglinjen hører stykket til den bananformede type

Fig. 46. Bredbladet spydspids. $\frac{1}{4}$.

Fig. 47. Ufærdig spydspids. $\frac{1}{2}$.

hvis egentlige utbredelsesomraade er omraadet mellem Trondhjemsfjordens munding og Namsenfjorden¹. Det foreliggende eksemplar er det sydligste som kjendes. Det samme er ogsaa tilfældet med en fragmentarisk kniv av Skaanlandtypen som hittil ikke var fundet sydligere end Nordre Trondhjems amt. For Skaanlandkniven og dens forskjellige variationer henviser jeg til fig. 103—111 i *Brøgers* arktiske stenalders. Rent umiddelbart gjør denne kniv-

¹ A. W. Brøgger, sidst anf. arb., s. 62.

type indtryk av at være meget sen og dette fremhæves ved at den er en almindelig bestanddel paa de nordlandske bopladser med rikholdig skiferinventar, og disse gaar tildels meget langt ned i stenalderen.

Nylig er det i museet lykkedes at utskille en ny skiferknivform som tidligere ikke har været omtalt i litteraturen. Foreløbig omfatter denne nyopdagede gruppe bare 7 stykker hvorav ingen er fuldstændig hel, men de vigtigste typedetaljer kan dog fastslaaes. Det viser sig at formen i et og alt svarer fuldstændig til de saakaldte matkniver av flint, et langt slankt blad med som oftest helt parallelløpende egglinje som i den ene ende møtes i en jevn bue. Fig. 49 viser det ene av de tre brudstykker i Allanengfundet. Er det, som man har antat¹, ikke bare en formel men tillike real forbindelse mellem matkniven av flint og de omtalte skiferkniver, er dette et moment av betydning. Vi faar da et nyt eksempel paa det

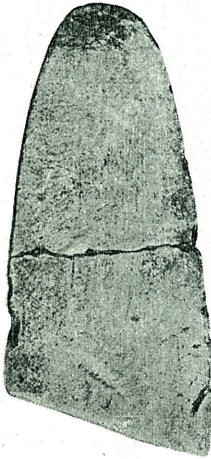

Fig. 49. Matkniv av skifer. $\frac{1}{4}$.

Fig. 48. Skiferkniv. $\frac{1}{2}$.

som i den senere tid er fremholdt, at skiferkulturens redskapsformer er dannet efter flintkulturens redskapsformer som forbi- lede. Og videre er det av betydning for det kronologiske spørsmål som altid er det vanskeligste ved vore bopladser. Er den fremholdte forbindelse rigtig, kan formen fig. 49 sættes til hillekistetid, idet matkniven av flint, som oprindelig er en fremmed form, omplantes paa norsk grund i et tidlig avsnit av nævnte periode². Dette vil da ogsaa være et grundlag for en nærmere tidsbestemmelse av noget nordligere norske bopladser hvor ogsaa matkniven av skifer er fundet, som f. eks. den ved Bøleseter i Flatanger³, hvorfra der likeledes foreligger kniver av Skaanlandtypen.

Endelig haves fra fundet fragmentariske

¹ T. V. S. 1917, no. 6, s. 14, note 1.

² H. Gjessing, *Votiv og depotfund fra stenalderen i Stavanger amt, Oldtiden VII*, s. 32.

³ A. W. Brøgger, *sidst anf. sted*, s. 18.

kniver av en anden art, som nu ved de senere aars bopladsundersøkelser er fremdradd rundt om i det vestlige og nordenfjeldske Norge. Det er ganske simpelt kniver, egentlig kun skiferplater hvis ene kant er slepet skarp. Den kniv hvis konturer sees av fig. 50, er saaledes bare et sterkt slitt skiferbryne som det fremgaar av den ene sides konkavitet. Paralleler kan anføres fra den sene boplads ved Ruskenesset nær Bergen og fra bopladsen ved Korsen paa Vaagsø i Søndmør, hvor der ogsaa som i Allanenget fandtes skiferavfald som viser at en almindelig fremgangsmaate ved tilvirkning av redskaper av skifer var først at bruke skiferstykker som slipestene som man siden delte op i mindre stykker ved sagning og gav den form man vilde ha. Derved fik man bare

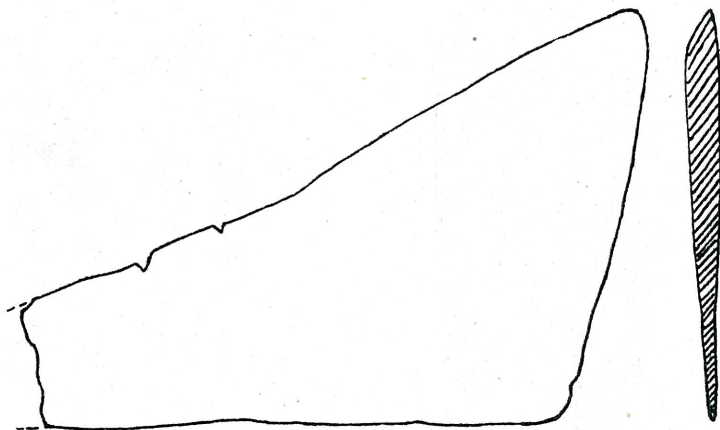

Fig. 50. Skiferkniv. $\frac{1}{4}$.

brudflaterne at tilslipe. Ogsaa slike simple kniver av tilfældige former hører efter forholdene paa de ovennævnte findsteder at dømme snarest til hellekistetiden.

I det hele maa skifersakerne i Allanengfundet betegnes som bundet til det yngste beboelseslag, hvad som er et bemerkelsesværdig fænomen siden der rundt omkring er fremdradd talrike skiferredskaper fra en langt tidligere tid. Dette forhold vil vi straks nedenfor komme tilbake til i det sidste avsnit, hvor kulturforholdene paa bopladsen skal søkes belyst.

Diverse saker. Allanengfundet har ogsaa aapnet os et litet indblik i stenalderens kunst. Endnu for faa aar siden var helleristninger de eneste vidnesbyrd om stenalderfolkets utøvelse av kunst i vort land, men paa det nordiske arkeologmøte i København ifjor kunde konservator *Th. Petersen* fremlægge en liten

serie av stenalderskulpturer fra Trøndelagen. Derimot er vort kjendskap til ornamentiken fremdeles meget ringe, om vi end gjennom spredte fund er i stand at skjønne de motiver man arbeidet med. I fig. 51 er gjengit en liten holkformet rullesten som paa den ene flate side bærer et netformet ornament. Nettets enkelte masker er utfylt med en daarlig tegnet zigzaglinje og zigzaglinjer forekommer ogsaa uten forbindelse med nettet.

Baade netmotivet og zigzaglinjen er gamle bestanddele i stenalderens ornamentik. *Stjerna* har søkt at gjøre det sandsynlig, at netornamentet er det oprindelige i den nordiske stenalder og at zigzaglinjen er fremkommet ved en forenkling av dette¹. Begge

Fig. 51. Orneret sten. $\frac{1}{1}$.

Fig. 52 a—b. Stenidol. $\frac{1}{1}$.

motiver findes paa benredskaper fra ancylustiden² likesom de gjenfindes i yngre stenalder paa redskaper av arter som ikke hører megalitkulturen til³. Kun i Danmark er denne ornamentik knyttet til en bestemt tid, den er her utdød med Maglemosekulturen⁴. Man har ment at hvor man i norsk stenalder træffer netmønstreet, rhomben og zigzaglinjen som ornamentmotiv, skulde dette antyde en forbindelse med østeuropæisk stenalder. Overførelse av et ornamentsystem fra et omraade til et andet forutsætter

¹ K. *Stjerna*, Före hällkistetiden, A. T. S. XIX, no. 2 s. 144 ff.

² S. *Lindqvist*, Nordens stenålder etc., Rig 1918, s. 70, fig. 2—3 og 11. A. W. *Brøgger*, Den arktiske stenalder i Norge, s. 104.

³ Paa stenkøller, R. 42 og Minnen I, 341. Paa skiferspidser, Minnen I, 494, 500 og 505.

⁴ S. *Lindqvist*, anf. arb., s. 68.

en livlig forbindelse mellom disse, og vi skulde da i tilfælde ha ventet at finde flere spor av østlig paavirkning end de vi nu kan paavise. Efter vort nuværende kjendskap til nordenfjeldsk stenalder synes det rimeligere at anta at denne art ornamentik er et minde om længst svundne tider likesom den eneggede pilespids er det.

En sjeldenhet er idolen fig. 52, en liten glatslitt eller slepen sten i hvis ene ende der sees tre indsnit som viser at man har villet fremstille et menneskelig ansigt. Ogsaa i den motsatte ende er et par tverhak, hvormed man muligens har villet antyde genitalia¹.

Heller ikke paa denne boplads fandtes rester av keramik, naar undtages et enkelt ganske litet skaar av et lerkar. Denne mangel paa keramik som er saa eiendommelig for de norske boplads fra stenalderen og som staar i en saa merkelig motsætning til den keramikrigdom vi finder paa svenske boplads som stammer fra et folk paa samme kulturstandpunkt, har tidligere tiltrukket sig opmerksomhet. Man har ment at bruken av lerkar kanskje ikke var saa almindelig i norsk stenalder, og dette kan nu ogsaa kanskje være rigtig naar det tales om vort omraade hvor man i alle henseender kun langsomt arbeidet sig utover den kulturform som hadde fæstnet sig i Maglemosetid, et avsnit av stenalderen hvorfra lerkar ikke kjendes. Ellers vet vi jo nu fra andre egne av landet at man ogsaa m. h. t. lerkar, baade i deres form og ornering, har fulgt med i den almindelige utvikling paa den skandinaviske halvø.

I stor mængde foreligger pimpsten, som i stenalderen var meget eftertragtet som glattere for pileskaftene o. l. Om en flittig bruk av dem vidner furer og slitflater.

Endelig skal det anføres at der i det paakjorte grusdække over kulturlaget blev fundet en del saker av klebersten, hvorav vi her lar helt ut av betragtning et fragment av sikkert nyere dato. Fra oldtiden stammer derimot fragmenter av fire kleberstenskar av forskjellig tykkelse og med og uten huller samt to brudstykker av et ringformet redskap, skjødesløst tildannet og i form meget minnende om stenalderens hammere av type R. 46 med hvilke den ogsaa har det dobbeltkoniske skafthul tilfælles. Uten nærmere at ville indlate mig paa en bestemmelse av det foreliggende stykkes alder skal jeg bare minde om at kleberstenen i stenalderen blev benyttet som materiale for hakker og køller² og det er heller ikke usandsynlig at fremtidige fund vil vise at kleberstenen i denne tid hadde en endnu videre anvendelse. Det er jo en almindelig antagelse at bruken av klebersten til kokekar kun kan føres

¹ T. V. S. 1915, no. 8, s. 28.

² H. Sletelig, Kleberstenskar fra jernalderen, Oldtiden II, s. 49.

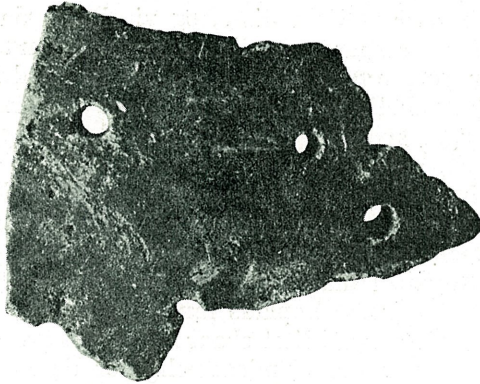

Fig. 53. Fragment av kleberstenskar med huller. $\frac{1}{4}$.

tilbake til førromersk jernalder, og de karfragmenter, hvorav et er avbildet som fig. 53, skulde saaledes ikke kunne være ældre end jernalderen og efter det fremtrædende træk som de mange borede huller byder ikke ældre end vikingetiden. Men et fragment netop av et kar av denne art fandtes paa den kjendte stenaldersboplads ved Sigersvold paa Listen. Medens man her har antat senere indblanding¹, er dette utelukket vedkommende det fragment av et kleberstenskar som fremkom ved undersøkelsen av bopladsen ved Ruskenesset², hvis tid ligger nær Allanengfundets. Det bør derfor holdes som et aapent spørsmåal om ikke ihvertfald nogen av kleberstenskarfragmenterne herfra gaar tilbake til stal-

Fig. 54. Fragment av kleberstenskar med ophøiet list. $\frac{1}{4}$.

¹ W. C. Brøgger, *Strandlinjens beliggenhet under stenaldren*, s. 59 noten.

² Aug. Brinkmann og H. Shetelig, *Ruskenesset, Norske oldfund III*, s. 31.

deren, og der maa da lægges vegt paa den stripedede overflade som ogsaa Ruskenesstykket har. Derimot bør der neppe lægges for megen vegt paa at stykkerne fandtes i et recent lag, ti det egentlige kulturlag var jo som bemærket ikke særlig skarpt markeret og en omrotning kan godt ha fundet sted under paafyldningen. Dog maa der virkelig ha været en senere indblanding paa stedet, idet der ogsaa fandtes det i fig. 54 gjengivne fragment av et kleberstenskar hvis mest fremtrædende træk er en ophøiet list løpende parallelt med mundingsranden i nogen afstand fra denne. Kar av denne art kjendes ogsaa fra gravfund, hvis tid man dog neppe kan komme nærmere end det noget omfattende ældre jernalder.

Hvorom alting end forholder sig med disse nu omtalte kleberstenssaker, ganske merkelig vilde det dog være om saa mange oldtidsstykker skulde være kommet med i fyld hentet andetsteds fra.

III.

Kulturforhold.

Det staar nu tilbake paa grundlag av de resultater vi i det foregaaende avsnit er kommet til, at fremlægge hvad dette fund lærer om kulturforhold i stenalderen nordenfjelds. Det er da nødvendig endnu engang at bringe i erindring de kronologiske data om hvilke der er utalt at de gir forhaanden at behoelsen paa stedet har strakt sig like fra den yngre stenalders 2. til noget ind i 4. periode. Det er her som ved saa mange andre bopladsfund lettere at peke paa de ældste og yngste saker medens de redskapsformer som fyllder tidsrummet mellem disse langt vanskeligere lar sig kronologisk gruppere som følge av den sterke survival i redskapskulturen inden vort omraade. Det maa derfor bli en opgave for fremtidige forskninger at klargjøre dette nærmere utover hvad der er fremført under omtalen av de enkelte oldsaksformer.

De to yttergrænser maa imidlertid staa fast, og vor opgave her blir da at undersøke bopladsens forhold til fund fra foregaaende og efterfølgende tidsavsnit av stenalderen. At forstaa forholdet til et ældre tidsrum volder ingen vanskelighet, da materialet taler et sprog som ikke er til at misforstaa. Ved bare at betrakte de oldsaksformer vi i det foregaaende har kaldt relicter, under hvilken betegnelse vi sammenfatter skivespalteren, de eneggede og rhombiske spilespidser samt de kjølformede skrapere, saa skjønnes let sammenhængen mellem den ældre nordenfjeldske redskapskultur og den som træder os imøte gjennom dette fund. Ti som vi har set findes samtlige disse former i den typiske skivespalters tid, medens de med undtagelse av spalteren kun delvis kan paavises

i fund fra yngre stenalder fra andre egne av vort land og overholdet ikke utenfor dette. Allerede dette taler nu sterkt mot den opfatning som i de senere aar er kommet til orde og som gaar ut paa at der tidlig i yngre stenalder er foregaat en indvandring hvis bærere har bragt med sig nye kulturformer som saa blir grundlaget for den senere utvikling hele stenalderen igjennem¹. Og denne opfatning avkræftes ganske ved den enkle kjendsgjerning, at der aldrig paa nordenfjeldske bopladser kan iagttages træk ved oldsaksmaterialets sammensætning som bærer bud til os om en saa sterk kontakt med andre omraader at vi er berettiget til at tale om indvandringer. For nu bare at holde os til nærværende fund saa sees det at man hele tiden har bygget paa gamle traditioner.

Der kan ha og har ogsaa i stenalderen heroppe foregaat forskyvninger i bebyggelsen som følge av at man søkte op de lokaliteter som frembød de bedste betingelser for jagt og fiske. Som eksempel paa en forlatt boplads kan den her først omhandlede tjene. I det hele synes der av grunde som vi nu ikke kan efterspore at ha foregaat en sterk, kanske total avfolkning av Kristiansundsørne paa et givet tidspunkt i ældre stenalder. Det kan nemlig ikke paavises noget fund som kan siges at tilhøre tiden mellem de fuldt utviklede skivespaltene og Nøstvetøkserne fra Allanenget. Hvor længe de ellers i stenalderen saa godt befolkede Kristiansundsøer har været ubebodd kan vi bare avgjøre tilnærmelsesvis, men hvad vi med bestemthet kan peke paa er at de folk som i yngre stenalder igjen slog sig ned der ikke tilhørte et nyt folkeelement med en ny kultur. Den forskjjel i redskapskultur som let sees ved en sammenligning med inventaret fra Allanengbopladsen og det fra Christies Minde f. eks., beror bare paa den jevne utvikling av formerne og forbedring av tekniken som var foregaat i løpet av den tid som ligger mellem de to bebyggelsesstadier.

Gangen i redskapskulturens senere utvikling paa bopladsen er væsentlig bestemt av en faktor: mangelen paa flint. De stenarter som er anvendt som surrogater er som vi har set mange, for de ældre beboelseslags vedkommende væsentlig hardere bergarter og først meget sent kommer skiferen til. I dette forhold er der en forskjjel mellem denne og andre norske bopladser, hvor skiferen allerede i ganggravstid var et hovedmateriale. Men her spiller kanskje rent lokale forhold ind, idet mere formaalistjenlige bergarter var vanskeligere at opdrive paa enkelte steder end paa andre. Jeg har paa et andet sted søkt at paavise forholdet mellem flintkulturen og skiferkulturen² og har derunder fremholdt at skiferen

¹ A. Nummedal, Et bosted fra den yngre stenalder, Oldtiden IV, s. 20 ff.

² A. Bjørn, anf. sted, s. 43 ff.

var et rent nødsmateriale som dog ogsaa kunde komme i betragtning naar man skulde fremstille redskaper hvis bruk ikke nødvendigvis forutsatte en viss seighet i selve materialet.

Som redskapsinventaret er kommet til os bærer det præg av sterk ensformighet. De redskaper som ovenfor er fremlagt var paa ingen maate tilstrækkelig i stenaldersfolkenes daglige kamp for tilværelsen men forutsætter ved siden av et rikt redskapsforraad av organisk materiale. Om dettes art og sammensætning kan vi selvfølgelig ikke avgjøre noget utover hvad vi rent à priori kan slutte os til, saasom anvendelse av fiskekroker, harpuner og naaler av ben. Men vi er gjennom et heldig tilfælde istand til at uttale at den oftere paaekte sterke survival ogsaa har gjort sig gjældende m. h. t. benredskaper. Kjendskapet til dette skylder vi et fund som i 1903 indkom til Universitetets oldsaksamling fra Kolsan i Skogn og som bestaar av en netstikke av ben¹, altsaa et redskap som inden det øvrige Skandinavien og Finland ikke kjendes fra nogen yngre periode end ancylustiden eller benalderen om man vil². Ifjor blev denne netstikke undersøkt av *Herluf Winge*, som uttalte at den var forarbeidet av et — hesteben!³ Dette er et eklatant bevis paa hvor forsiktig man maa være i bedømmelsen av nordenfjeldske enkeltfunds kronologi og et likesaa eklatant bevis paa hvor seigt man holdt fast ved gamle redskapsformer. Det skal i denne forbindelse mindes om at der ifjor i Kristiania by blev fundet en netstikke som efter materiale og fundforhold at dømme passer ind blandt de øvrige redskaper av denne art.

Om livsvilkkaarene forøvrig gir fundet ingen opplysninger utover hvad man paa forhaand kunde vite, at jagt og fiske var hovednæringsveien. En forandring heri synes inden vort omraade at indtræde i en relativt tidlig del av hellekistetiden, altsaa samtidig med bebyggelsen ophor i Allanenget som ogsaa falder sammen med den egentlige bopladskulturs forsvinden i de sydligere egne av Trøndelagen, og dette maa skyldes akerbrukets revolutionerende indflydelse paa livsforholdene. Det samme forhold fremgaar av stenaldersmaterialet fra det sydligste av Romsdals amt, og likesom man der kan iagttå hvorledes bebyggelsen trækker sig bort fra kyststrækningerne og brer sig paa de flater og frugtbare øer og fjordegne, saa kan man inden vort omraade merke en tilsvarende forskyvning fra kysten til de indre fjordegne. At overgangen fra bopladskultur til akerbrukskultur skal ha skedd helt pludselig kan vi dog ikke anta, og det er derfor sandsynlig at man ogsaa tidligere har hat kjendskap til et slags jordbruk og da vel

¹ C. 20189. Ab. 1903, s. 261.

² S. *Lindqvist*, anf. arb.

³ H. *Gjessing*, To benredskaper fra stenalderen, Oldtiden IX, s. 139 ff.

den aller primitiveste form for dette som kjendes, det saakaldte hakkebruk som godt lar sig forene med bopladskulturen. Aarsaken til akerbrukets endelige gjennombrud heroppe kan vi ogsaa peke paa, det er den sterke kulturbølge som i hellekistetiden fra Jylland skyllet ind over Norge via Jæderen hvor dens virkninger bedst kan iagttages, men ogsaa heroppe har den avsat sterke spor ved at øve indflydelse saa vel paa livsforholdene som paa den rent materielle kultur.

Trykt 30/9 1921.